

Ipán 2026

Πριν δυο χρόνια, όταν ο ανώνυμος συντάκτης της *Ναυτεμπορικής*, αναφερόμενος στην πυραυλική επίθεση στο Ισραήλ ως απάντηση στον βομβαρδισμό της ιρανικής πρεσβείας στη Δαμασκό μερικές μέρες νωρίτερα, την περιέγραψε ως την «*πρώτη που διεξήχθη ποτέ από ιρανικό έδαφος*»¹, ανέδειξε κάτι με σημασία: ένα κατώφλι βίας ξεπερνιόταν και η, ως τότε έμμεση, εμπλοκή του ιρανικού καθεστώτος στην άνιση ισραηλινο-παλαιστινιακή σύγκρουση γινόταν *ένοπλη* – που σημαίνει άμεση. Επίσης, απέφυγε να χαρακτηρίσει τους εκατέρωθεν βομβαρδισμούς ως κήρυξη πολέμου, αφήνοντας ωστόσο να εννοηθεί ότι σχετίζονται με τις παράλληλες πολιτικές και οικονομικές κυρώσεις που είχαν επιβληθεί στο Ιράν εδώ και πολλά χρόνια. Αποτελούν, όμως, οι βομβαρδισμοί συνέχιση και προέκταση της πολιτικής των κυρώσεων με άλλα μέσα; Έχει καταστεί ο πόλεμος αναπόσπαστα δεμένος με την οικονομία; Ο Κλαούζεβιτς μοιάζει να μην έχει θέση εδώ.

Όπως αποδείχθηκε εκ των υστέρων, αυτή η προδιάθεση να μην ταυτίζεται η ένοπλη βία μεγάλης κλίμακας με τον πόλεμο, επανεμφανιζόμενη ανά διαστήματα και μάλιστα συνοδεία τελεσιγράφων, αποτέλεσε σταθερά της αντιπαράθεσης μεταξύ Ισραήλ και Ηνωμένων Πολιτειών, από τη μια, και του Ιράν, από την άλλη. Ακόμα κι αν οι εκτεταμένοι, άνισοι αλλά αμοιβαίοι, βομβαρδισμοί κατά τη διάρκεια του Ιουνίου 2025 αποκαλέστηκαν «πόλεμος των δώδεκα ημερών», αυτό φαίνεται μάλλον να αποτελεί λογοπαίγνιο για μηνιακή κατανάλωση, παρά προϊόν κάποιας κριτικής συζήτησης πάνω στη (μη) δυνατότητα διεξαγωγής ενός *πολέμου διάρκειας* σε αυτήν την περιοχή του πλανήτη. Ακόμα και οι, ποιοτικά διαφορετικής έντασης, επιδρομές του Μαρτίου 2026 παραμένουν πολιτικοστρατιωτικά αντιφατικές παρά τις κωδικές επιχειρησιακές ονομασίες τους, κάπου μεταξύ «βομβαρδισμών» και «ναυτικών αποκλεισμών» ενώ επενδύθηκαν νομικά και ιδεολογικά με το δίκαιο του ισχυρού και όχι το δίκαιο του πολέμου.

Με βάση την ορολογία που εγκαινιάστηκε στο ρωσο-ουκρανικό μέτωπο, μπορεί να ειπωθεί ότι οι σύγχρονοι πόλεμοι έχουν την τάση να εμφανίζονται ως *ειδικές στρατιωτικές επιχειρήσεις* μικρότερης ή μεγαλύτερης εμβέλειας, μάλλον αυστηρά συγκεκριμένης στοχοθεσίας και δυνητικά περιορισμένες όσον αφορά στο χρονικό εύρος και στην κατανάλωση των διαθέσιμων πόρων – το αντίθετο του ολοκληρωτικού πολέμου². Αυτό ισχύει ακόμα και για την περίπτωση του πρόσφατου μακελίου στη Γάζα, παρά το γεγονός ότι

υποβαθμίστηκε επιμελώς η πολεμική διάστασή του, ειδικά από τις φιλοπαλαιστινιακές τάσεις: επενδυμένη ως αντίποινα, και με τα ρατσιστικά και μεσσιανικά χαρακτηριστικά που τις αντιστοιχούν, η μιλιταριστική αντιπαράθεση μεταξύ ενός τακτικού στρατού και ενός αντάρτικου σχηματισμού που διαχέεται εντός του πληθυσμού και του εδάφους παίρνει αναγκαστικά τη μορφή της ισοπέδωσης των υποδομών και του μαζικού αδιαφοροποίητου θανάτου. Η μεγαλύτερη χρονική διάρκεια και εμβέλειά της, σε σχέση με τις προηγούμενες στο παρελθόν, οφείλεται στην αδυναμία επίτευξης των στόχων που είχε θέσει ο ισχυρότερος πόλος στον εαυτό του – αρχικά την εξάλειψη της Χαμάς και των συμμάχων της και, στην πορεία, την υποκατάστασή της από έναν ακόμα λιγότερο εφικτό στόχο, την εκδίωξη όλων των παλαιστίνιων από την περιοχή – και οδηγήθηκε αναγκαστικά στην κατάπαυση του πυρός, όταν το εσωτερικό όριο της κατέστη απαγορευτικό για τη συνέχισή της³. Αυτή που παρέμεινε σταθερή ως το τέλος, και ισχύει ακόμα και για τη μετάθεσή της σε άλλα πεδία (Υεμένη, Συρία, Λίβανος, Ιράν) ως σήμερα, ήταν η διάστασή της ως ένοπλη αντανάκλαση μιας διαρκούς κατάστασης έκτακτης ανάγκης με σκοπό την παραμονή του Νετανιάχου στην εξουσία⁴.

³ Δεν πρόκειται για εξαίρεση ή παρεκτροπή· κανένα σχέδιο μάχης δεν επιβιώνει της επαφής με τον εχθρό, όπως έχει ήδη γραφτεί, ειδικά αν πρόκειται για ασύμμετρο πόλεμο. Από την άποψη της Χαμάς και των άλλων παλαιστινιακών οργανώσεων που στήριξαν την επίθεση της 7^{ης} Οκτωβρίου, επρόκειτο ομοίως για μια ειδική στρατιωτική επιχείρηση που είχε στόχο να εμποδιστεί το θάψιμο του παλαιστινιακού ζητήματος κάτω από τις Συμφωνίες του Αβραάμ, οι οποίες βρίσκονταν ήδη σε προχωρημένο στάδιο εφαρμογής. Συμμετέχοντας ενεργά στο συμμαχικό μπλοκ κρατών που ανταγωνίζεται το αντίστοιχο δυτικό, και με τον κυνισμό της μιλιταριστικής γλώσσας, μπορούν να εμφανιστούν ως οι προσωρινοί νικητές, καθώς, παίρνοντας θέση υπέρ της συνέχισης ενός πολέμου φθοράς μέχρι τον τελευταίο παλαιστίνιο, πέτυχαν τον στόχο που είχαν θέσει. Κατανοώντας τον παλαιστινιακό πληθυσμό της Γάζας ως έναν ακόμα πόρο προς εργαλειακή χρήση, απέδειξαν ότι αυτός αναλώνεται με λιγότερο αργούς ρυθμούς σε σχέση με το διαρκώς αυξανόμενο κόστος λειτουργίας της ισραηλινής πολεμικής οικονομίας. Φαίνεται ότι το κύκλωμα της αξίας χρήσης και της ανταλλακτικής αξίας τροποποιείται, αλλά δεν καταργείται, κατά τη διάρκεια του ασύμμετρου πολέμου και, υπό αυτή την έννοια, η τελική μείωση της γεωγραφικής έκτασης υπό παλαιστινιακό έλεγχο είναι αδιάφορη για τους διαχειριστές της.

⁴ Έχουμε αναφερθεί διεξοδικά στην αντιφατική κοινωνική δυναμική του ισραηλινο-παλαιστινιακού κοινωνικού σχηματισμού και τη θέση του πολέμου εντός του στην έκδοση: Λιποτάκτ(ρι)ες της καπιταλιστικής ειρήνης & Σύντροφοι/ισσες, *Από τη Δεύτερη Ιντιφάντα στην 7η Οκτώβρη: Ταξικές σχέσεις και όψεις του κοινωνικού ανταγωνισμού στην Παλαιστίνη-Ισραήλ*. Η έκδοση είναι δι-

¹ *Ιράν: 45 χρόνια σε κλοιό κυρώσεων – Όλα ξεκίνησαν από την «κρίση των ομήρων»*, 17.4.24, μπορεί να βρεθεί στο naftemporiki.gr.

² Η έννοια του *just-in-time* πολέμου θα μπορούσε να περιγράψει αρκετά ικανοποιητικά αυτή τη συνθήκη, αν δεν κινδύνευε να γίνει εύκολα καταχρηστική.

Ο σύγχρονος πόλεμος εμφανίζεται, επομένως ως ένα φαινόμενο, του οποίου η καταστροφική δυναμική πρέπει να οριοθετηθεί, όχι για να υποταχθεί στις ανάγκες της πολιτικής γενικά, αλλά για να συνδεθεί ακόμα πιο στενά με τις αντιφατικές δυναμικές των εκάστοτε εμπλεκόμενων καπιταλιστικών κοινωνικών σχηματισμών· με αποτέλεσμα τη μείωση της γκάμας των διαθέσιμων επιλογών και άρα της πιθανότητας αυτόνομης των κρατικών και καπιταλιστικών επιτελείων που συνεργάζονται για τη διεξαγωγή του. Οι κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες που προηγούνται του πολέμου είναι δεσμευτικές, δεν μπορούν να αποτελέσουν εύκολο εφαλτήριο για ιμπεριαλιστικά σχέδια και εθνικές εποποιίες παλιού τύπου και είναι δηλωτικές της νέας συνθήκης: Συρία 2011, Ουκρανία 2014, αλλά και Ισραήλ 2023 και Ιράν 2025-26· παντού διαταξικά κινήματα του σύγχρονου κύκλου αγώνων μετατρέπονται σε εμφύλιο πόλεμο και από κει σε πόλεμο πέρα από τα επίσημα σύνορα. Ή μήπως όχι; Ίσως τελικά το κρίσιμο στοιχείο να μην είναι η εμπλοκή ξένων δυνάμεων που πιστοποιούν τη μετατροπή του εμφύλιου πολέμου σε διακρατικό πόλεμο, αλλά η ίδια η δυναμική της ταξικής πάλης που παράγει τον εμφύλιο πόλεμο και την εσωτερική αναγκαιότητα της στρατιωτικοποίησης του. Η περίπτωση του Σουδάν – όπου η μετατροπή ενός κοινωνικού κινήματος μεγάλης έκτασης σε εμφύλιο βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη, παρόλο που η αφετηρία της διαδικασίας μπορεί να εντοπιστεί το 2019 – και της Μιανμάρ, όπου η εναντίωση στην κήρυξη δικτατορικού καθεστώτος απέκτησε εκτεταμένα κοινωνικά χαρακτηριστικά και στρατιωτικοποιήθηκε σχεδόν άμεσα το 2021 – πρέπει να ενταχθούν στην ίδια κατηγορία, παρόλο που δεν έχει καταγραφεί ευθεία παρέμβαση εξωτερικών παραγόντων. Τον Φεβρουάριο 2022, η Ρωσία παρεμβαίνει στρατιωτικά στο Καζακστάν για να καταστείλει την εξέγερση, η οποία είχε ξεσπάσει με αφορμή την αύξηση της τιμής των καυσίμων και εξαπλωνόταν γρήγορα: εκεί, με μια αντίστροφη αλλά εξίσου συμβατή με τα προηγούμενα λογική, το κοινωνικό κίνημα πρέπει να κατασταλεί από νωρίς για να αποφευχθεί η μετατροπή του σε εμφύλιο απρόβλεπτης έκβασης, την παραμονή της επέμβασης στην Ουκρανία.

Η ιστορική δυναμική μοιάζει να έχει αντιστραφεί, το επίκεντρο τοποθετείται πια στη δυνατότητα (ή μη) μετατροπής του κοινωνικού κινήματος σε εμφύλιο, στην πιθανότητα στρατιωτικοποίησης του κοινωνικού ανταγωνισμού. Ο πόλεμος έρχεται αναγκαστικά μετά, αν έρθει· ως τότε, ο στρατός παίζει τον ρόλο εσωτερικής δύναμης καταστολής και συγκλίνει ως λειτουργία με την αστυνομία. Κατά συνέπεια, δεν μπορούν να υπάρξουν νέες διακηρύξεις του Zimmerwald, ο πόλεμος δεν μπορεί να λειτουργήσει πια ως αφετη-

ρία μετατροπής σε εμφύλιο, δηλαδή σε επανάσταση με βάση την οπτική της εποχής. Αν και μέσω διαφορετικής διαδρομής, αυτή η νέα ιδιότητα του πολέμου εντοπίστηκε από τον Καρλ Κορς ήδη το 1941⁵, εν μέσω Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και από τη θέση του εξόριστου στις Ηνωμένες Πολιτείες. Εντούτοις, είναι τώρα που εκδηλώνεται μπροστά μας με όλες τις συνέπειές της, εντός του τρέχοντα κύκλου αγώνα που εκδηλώθηκε μετά την κρίση του 2007 και την επανεμφάνιση του πολέμου ως πιθανού ορίζοντα διεξόδου από αυτή.

Αλλά αν, στην ιστορία του καπιταλισμού, ισχύει ότι κάθε κρίση έχει και τον αντίστοιχο πόλεμο της, σήμερα, στην εποχή των *πολυκρίσεων*, ο πόλεμος πρέπει να διεξαχθεί ως *πολυπόλεμος*, λαμβάνοντας αναγκαστικά υπόψη τη συνθετότητα της καταπίεσης και της εκμετάλλευσης, δηλαδή της ταξικής πάλης, σήμερα. Διατυπωμένο αλλιώς: είναι η ίδια η ανάπτυξη του σύγχρονου καπιταλισμού που επιτρέπει, και προϋποθέτει, τη *διπλή χρήση μέσων και συνθηκών* με στόχο τόσο τη συσσώρευση του κεφαλαίου όσο και την όξυνση του ενδοκαπιταλιστικού ανταγωνισμού ακόμα και με τη μορφή του πολέμου.

Στην ίδια στρατηγική οπτική του πολέμου ως *πολυεργαλείο επίλυσης και παραγωγής κρίσεων* εντάσσεται και η ολοένα αυξανόμενη χρήση πολιτικών και οικονομικών κυρώσεων ως αναγκαία πλαισίωση των σύγχρονων στρατιωτικών επιχειρήσεων, με την περίπτωση του Ιράν να αποτελεί την πιο μακροχρόνια εφαρμογή αυτού του καταστροφικού συνδυασμού: 47 χρόνια κλείνουν φέτος από εκείνο το μακρινό 1979, όπως μας υπενθυμίζει ο ανώνυμος συντάκτης⁶. Πόσοι, όμως, θα ήταν διατεθειμένοι να συνδέσουν την καινοφανή, για την εποχή της, επιβολή κυρώσεων στο ισλαμικό επαναστατικό καθεστώς με το όχι και τόσο μακρινό 1971, χρονιά-σταθμό τόσο της ήττας των αμερικανικών δυνάμεων στο Βιετνάμ όσο και της εγκατάλειψης του

⁵ Karl Korsch, *War and Revolution*, Living Marxism vol.6 no.1, Φθινόπωρο 1941. Ο François Danel στο κείμενό του *Guerre Mondiale ou communisation*, δημοσιευμένο στον ιστότοπο dndf.org στα τέλη Απριλίου, εντάσσει το συγκεκριμένο κείμενο του Κορς σε ένα ευρύτερο σκεπτικό για τη σχέση πολέμου και επανάστασης..

⁶ Για τον τρόπο με τον οποίο εξελίχθηκαν και εντάθηκαν οι κυρώσεις εναντίον του Ιράν μετά το 2006, όταν για πρώτη φορά τέθηκε υπό απαγόρευση το πυρηνικό πρόγραμμα του από μια σειρά χωρών και διεθνών οργανισμών, ιδιαίτερα κατατοπιστικό είναι το άρθρο του Thierry Coville, *Les sanctions contre l'Iran, le choix d'une punition collective contre la société iranienne?*, *Revue internationale et stratégique* 2015/1 n° 97, σελ.149-158. Η εκ νέου όξυνση των κυρώσεων μέσω της επαναφοράς του snapback από το Σεπτέμβριο 2025 και μετά αποτελούν την πραγματική γέφυρα μεταξύ των βομβαρδισμών του καλοκαιριού και των αντιστοιχών του Μαρτίου 2026.

κανόνα του χρυσού που οδήγησε στην κατάρρευση του Bretton Woods; Η σύλληψη της ανάγκης εσωτερικής αποσταθεροποίησης του αντιπάλου μέσω της διάβρωσης των οικονομικών λειτουργιών μοιάζει να συνδέεται με την παραδοχή της αδυναμίας επιβολής μόνο με στρατιωτικά μέσα. Η επίγνωση της ήττας και η επιτακτική μελλοντική αποφυγή της συνδέονται πλέον καθοριστικά με την επίτευξη ενός διπλού στόχου: αφενός, τη διάσπαση του αντίπαλου εθνικισμού μέσω της ενεργοποίησης όλων των ειδών εσωτερικών κοινωνικών και πολιτικών διαιρέσεων ώστε αυτές να μπορούν να οδηγήσουν ακόμα και σε εμφύλια αναταραχή λόγω αμφίβολης επιβίωσης και, κατ' επέκταση, αναπαραγωγής του υπάρχοντος καθεστώτος· αφετέρου, την αποφυγή εμφάνισης αντιπολεμικού κινήματος εντός και εκτός του στρατεύματος, λόγω περιορισμού της ένοπλης εμπλοκής στην ελάχιστη δυνατή⁷.

Καθώς η ταξική πάλη μετατρέπεται ρητά σε εσωτερικό καθορισμό των σύγχρονων πολέμων, φαίνεται ταυτόχρονα να χαράσσεται μια σαφής διαχωριστική γραμμή με τους, πολλάκις ιστορικά επαναλαμβανόμενους, μικρούς νικηφόρους πολέμους για εσωτερική χρήση, οι οποίοι μπορούν να εντοπιστούν στην ιστορία σχεδόν κάθε εθνικού κράτους. Στα πλαίσια της κρίσης της παγκοσμιοποίησης υπό αμερικανική ηγεμονία, ο εθνικισμός έχει γίνει επικίνδυνα αντιφατικός, καθώς, στην εγγενή διαλεκτική του με τη δημοκρατία και τη λαϊκή κυριαρχία, θεμελιώνει τα σύγχρονα διαταξικά κοινωνικά κινήματα. Το τρίπτυχο εργάτης-πολίτης-στρατιώτης, θεμέλιο της αστικής κυριαρχίας εδώ και δυο αιώνες τουλάχιστον, δεν έχει αναιρεθεί ρητά από κανέναν πολιτικό ως σήμερα. Πώς όμως θα κληθεί η εργατική τάξη να πάρει τα όπλα και να θυσιαστεί για το καλό της πατρίδας χωρίς την υπόσχεση ενός καλύτερου μέλλοντος εντός της αστικής κοινωνίας, με ακόμα περισσότερα κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα και ένα καλύτερο επίπεδο ζωής; Η αναγνώριση της εργατικής ταυτότητας δεν είναι πλέον νομιμοποιημένη, ο προηγούμενος κοινωνικός συμβιβασμός έχει υπονομευτεί εδώ και δεκαετίες στο όνομα της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης και αυτό που το 1945 παρουσιαζόταν ως ανάχωμα στις προλεταριακές επαναστάσεις που συνόδευσαν τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο – η αναγνώριση των λαϊκών μετώπων, η καθιέρωση του κοινωνικού κράτους και γενικότερα η μεταπολεμική κεϋνσιανή φορντική ρύθμιση – σήμερα αποτελεί τη ρίζα του προβλήματος: δεν πρέπει να υπάρξουν ξανά

⁷ Η δύναμη πυρός που συγκεντρώθηκε απέναντι στο ιρακινό καθεστώς το 1991 μπορεί να γίνει κατανοητή μόνο στα πλαίσια της κατάρρευσης του ανατολικού μπλοκ, με άλλα λόγια, αποτελεί προϊόν μιας ιδιαίτερης συγκυρίας γι' αυτό και δεν επαναλήφθηκε έκτοτε. Το 2003, πάλι στο Ιράκ, η συμμετοχή συμμαχικών δυνάμεων ήταν σαφώς μικρότερη χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ο στόχος που είχε τεθεί δεν επετεύχθη.

λαϊκά μέτωπα. Πώς, όμως, μπορεί να διεξαχθεί πόλεμος χωρίς να ενισχυθεί η υπάρχουσα εθνική ενότητα;

Ο σύγχρονος πόλεμος-σε-κομμάτια δυσκολεύεται να επεξεργαστεί εκ νέου τη σχέση του με τον εθνικισμό, ως τώρα άρρηκτη, για να μπορέσει να τον εντάξει σε μια πιο ορθολογική κρατική-καπιταλιστική διαχείριση, ελαχιστοποιώντας παράλληλα τον κίνδυνο απρόβλεπτης αυτονόμησης και επέκτασης της μορφής του πολέμου. Τίποτα ίσως δεν αναδεικνύει πιο καθαρά την αντίφαση εντός της οποίας έχουν εγκλωβιστεί οι σύγχρονοι διαχειριστές από τη μεταχείριση που επιφυλάχτηκε στους ουκρανούς μετανάστες σε ευρωπαϊκό έδαφος: από τη μια, στο όνομα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έγιναν δεκτοί σε πολλές χώρες και τους παραχωρήθηκε άσυλο, πρόσβαση στην αγορά εργασίας και στις κοινωνικές υπηρεσίες, στέγαση κ.α.· από την άλλη, παρά τη συμμαχία με το ουκρανικό κράτος, αυτό στερείται το κομμάτι του μεταναστευτικού πληθυσμού που βρίσκεται σε στρατεύσιμη ηλικία τη στιγμή που το χρειάζεται, ενώ ταυτόχρονα εξασθενεί η πειθώ προς τους ντόπιους πληθυσμούς για την αναγκαιότητα εθνικής συστράτευσης απέναντι στον ρωσικό κίνδυνο. Γι' αυτό και στην προοπτική διεξαγωγής ενός παγκόσμιου-πολέμου-σε-κομμάτια, ήδη σε κίνηση, ένας Κλαούζεβιτς a la καρτ μοιάζει πολύ βολικός για να έχει πραγματική αξία χρήσης.

Κάποιος θα μπορούσε να αντιτείνει ότι, παρά τις μεγάλες απώλειες, ο ρωσικός και ο ουκρανικός εθνικισμός παραμένουν ισχυροί χωρίς να διαφαίνεται στον ορίζοντα κάποια ένδειξη λήξης του πολέμου, ξεχνώντας ότι στη βάση του πρόκειται για έναν εμφύλιο πόλεμο υψηλότατης έντασης, ο οποίος θεωρείται υπαρκτής σημασίας και από τις δυο πλευρές. Επιπλέον, ο Πούτιν δεν έμοιασε ποτέ στον Σαντάμ Χουσεΐν, ο οποίος, εκείνον τον Αύγουστο του 1990, εκτίμησε ότι μπορούσε να εισβάλει στο Κουβέιτ χωρίς συνέπειες χρησιμοποιώντας τον – ενισχυμένο από τον οκταετή πόλεμο με το Ιράν – εθνικισμό για να εξάγει τις εσωτερικές αντιφάσεις του καθεστώτος του⁸. Όσο είναι

⁸ Δέκα χρόνια νωρίτερα, στις 22 Σεπτεμβρίου 1980, το ιρακινό καθεστώς με επικεφαλής τον ίδιο Σαντάμ Χουσεΐν, είχε επιχειρήσει να εισβάλει στο εξίσου πλούσιο σε κοιτάσματα πετρελαίου ιρακικό Κουζεστάν, σε μια επεκτατική κίνηση ανάλογη με αυτή αργότερα στο Κουβέιτ. Εκτιμώντας ότι η ανατροπή του σάχη στις αρχές Φεβρουαρίου του 1979, καθώς και το αυτονομιστικό κίνημα των ιρανών κούρδων που είχε εκδηλωθεί ένοπλα τον Μάρτιο του 1979 είχαν προκαλέσει την αποσταθεροποίηση του καθεστώτος σε τέτοιο βαθμό, ώστε να εμφανίζεται μια προνομιακή ευκαιρία υλοποίησης των δικών του σχεδίων. Το ξέσπασμα αυτού που δικαίως αποκαλείται «Πρώτος πόλεμος του Κόλπου», και που πρόκειται να διαρκέσει επισήμως οκτώ χρόνια, προσφέρει στην ισλαμική επαναστατική ηγεσία την ευκαιρία για διεξαγωγή ενός παράλληλου πολέμου στο εσωτερικό

αλήθεια ότι οι Ιρανοί διδάχθηκαν από τον τρόπο με τον οποίο οι Ιρακινοί έμαθα να παρακάμπτον τις κυρώσεις που τους επιβλήθηκαν, άλλο τόσο αληθεύει ότι οι Ρώσοι διδάχθηκαν από τους Ιρανούς και προετοιμάστηκαν πολύ ενόψει των κυρώσεων που ανέμεναν ότι θα τους επιβληθούν. Για αυτό και μέχρι στιγμής έχουν καταφέρει να συνεχίζουν τον πόλεμο χωρίς την κήρυξη γενικής επιστράτευσης, συνδυάζοντας π.χ. τη διατροφική επάρκεια με την προσέλκυση εθελοντών στρατιωτών μέσω συμβολαίων υψηλών αποδοχών. Παράλληλα, στην Ουκρανία, όπου η κατάσταση είναι πολύ πιο δύσκολη, η διεξαγωγή του πολέμου έχει μετατραπεί εκ των πραγμάτων σε υπερεθνική υπόθεση, με το μισό του προϋπολογισμού της να καλύπτεται από δάνεια και χορηγήσεις δυτικών υποστηρικτών.

*

Αυτό που μας δείχνει η ιστορία είναι ότι οι κοινωνικές σχέσεις δεν εγκαθιδρύονται ανάμεσα σε τάξεις κλειστές στον εαυτό τους αλλά διαπερνούν τις τάξεις – και την εργατική – ή, με άλλα λόγια, η πάλη των τάξεων διεξάγεται στο εσωτερικό των ίδιων των τάξεων. Η ιστορική εμπειρία μας δείχνει επίσης ότι το κράτος με τους θεσμούς του, τις λειτουργίες του διαμεσολάβησης και διαχείρισης, με τα ιδεώδη του και τη γλώσσα του είναι εσαεί παρών στη συγκρότηση των τάξεων⁹.

Χρειάζεται να τραβήξουμε τον συλλογισμό στα όρια του και να θεωρήσουμε τον πόλεμο ως φαινόμενο, ως επίδραση της ταξικής πάλης, που προκαλεί την εμφάνιση νέων κοινωνικών κατηγοριών και μορφών την ίδια στιγμή που ανασυγκροτεί τις ίδιες τις τάξεις. Ως τώρα, εδώ, η κριτική συζήτηση γύρω από το θέμα της προλεταριοποίησης σε καιρό πολέμου περιστράφηκε γύρω από δυο βασικές φιγούρες: του λιποτάκτη στην Ουκρανία και του υπεράριθμου στη Γάζα. Η εξέγερση στο Ιράν τον περασμένο Ιανουάριο επανέφερε στο προσκήνιο το κοινωνικό ζήτημα, το οποίο φαινόταν

με στόχο τη διασφάλιση του νέου καθεστώτος: χιλιάδες εκτελέσεις αριστερών και κομμουνιστών, κλείσιμο των πανεπιστημίων για δυο χρόνια με σκοπό την εκκαθάριση τους κ.α. Από τη σκοπιά που μας ενδιαφέρει εδώ, έχει σημασία να τονιστεί ότι η απόφαση για επέκταση του πολέμου μετά το 1982 παίρνεται από τον ίδιο τον Χομείνι, παρά το γεγονός ότι, εκείνη τη χρονική στιγμή, οι Ιρακινές δυνάμεις έχουν ήδη απωθηθεί πέρα από τα σύνορα. Νωρίτερα, «τον Μάρτιο του 1979, οι Φενταγίν δεν δηλώνουν, ωστόσο, έτοιμοι να αντιμετωπίσουν άμεσα αυτό που αποκαλούν “μουσουλμανικές αντιδραστικές δυνάμεις”, από φόβο μήπως πυροδοτήσουν έναν εμφύλιο πόλεμο που θα ωφελούσε τον ιμπεριαλισμό». Tristan Leoni, *La Révolution Iranienne, Notes sur l’Islam, les femmes et le prolétariat*, Entremonde, Οκτώβριος 2019, σελ.168.

⁹ Ετιέν Μπαλιμπάρ, *Από την πάλη των τάξεων στην πάλη χωρίς τάξεις; στο Φυλή, έθνος, τάξη: οι διαφορούμενες ταυτότητες*, εκδόσεις ο Πολίτης, Αθήνα 1991, σελ. 259.

θαμμένο κάτω από τις πολεμικές αφηγήσεις, μέσω της *φιγούρας του εξεγερμένου*. Στην πραγματικότητα, μέσω της παγκόσμιας εμβέλειας που η εξέγερση απέκτησε εξαιτίας της διεθνοποίησης της σύγκρουσης που επέλεξε το Ιρανικό καθεστώς για να απαντήσει στην επίθεση που δεχόταν από τις Ηνωμένες Πολιτείες και το Ισραήλ, επανέρχεται στο προσκήνιο όλος εξεγερσιακός κύκλος που έχει ξεκινήσει το 2017 και, παρά τις αλληπάλληλες κρίσεις, δεν λείπει να κλείσει¹⁰.

Το κείμενο του R.S. *Ιράν 2026*, το οποίο δημοσιεύτηκε στον ιστότοπο dndf.org στα μέσα Μάρτη, έρχεται να καλύψει το σημαντικό κενό που αφορά τη δυναμική της ταξικής πάλης στο Ιράν ως σήμερα, εκθέτοντας ταυτόχρονα την προβληματική της επανάστασης που, σύμφωνα με τη γνώμη του συντρόφου την οποία συμεριζόμαστε, αναδύεται εκεί υπό τις τωρινές συνθήκες. Αυτό θα μπορούσε να αποτελεί από μόνο του επαρκή λόγο να μεταφράσουμε το συγκεκριμένο κείμενο.

Αλλά και ειδικότερα, ωστόσο, όσοι ενδιαφέρονται, τουλάχιστον σε θεωρητικό επίπεδο, για την κριτική του κράτους και του κεφαλαίου, θα βρουν εδώ μια προβληματική γύρω από τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνονται οι τάξεις σε Ιρανικό έδαφος, τόσο η αστική όσο και η εργατική, αλλά και μια συγκεκριμένη μεθοδολογία για τον τρόπο με τον οποίο οικοδομείται αντιφατικά το διαχωρισμένο κράτος διαμέσου του λαϊκισμού, αλλά και των ίδιων των κοινωνικών κινημάτων. Επιπλέον, αλλά όχι δευτερεύουσας σημασίας, αναδεικνύεται ο τρόπος με τον οποίο η δυναμική της έμφυλης καταπίεσης και της αμφισβήτησης της μπόρεσε να καταστεί κομμάτι της ηγεμονικής ιδεολογίας εντός του διαταξικού κινήματος που αμφισβήτησε το καθεστώς όλο το προηγούμενο διάστημα, έως πολύ πρόσφατα.

Για την καλύτερη κατανόηση του, σε σημεία ιδιαίτερα συμπυκνωμένου, κειμένου, προστέθηκαν από πλευράς μας ορισμένες σημειώσεις, προερχόμενες κυρίως από την έκδοση του ίδιου με τίτλο *De la Politique en Iran*, Éditions Senonevero, Μασσαλία, Νοέμβριος 2010 (υπό ψευδώνυμο), ενώ αναδιατάχθηκε συντακτικά η ενότητα *Για τους πασνταράν: από τη συλλογική καπιταλιστική τάξη στην αστική τάξη*, χωρίς αλλοίωση του νοήματος της. Αυτή η έκδοση αποτελεί το κύριο υπόβαθρο του άρθρου, το οποίο αποτελεί παράλληλα μια πρώτη επικαιροποίηση της.

Δεν συμεριζόμαστε πλήρως την εκτίμηση του R.S. περί επικείμενης κατάρρευσης του Ιρανικού καθεστώτος, αν και οπωσδήποτε, βομβαρδίζοντας το Κατάρ και τα ΗΑΕ, στερεί το ίδιο από τον εαυτό του πολύτιμους συμμάχους για την επιτυχή παράκαμψη των κυ-

¹⁰ Για ένα πιο αναπτυγμένο σκεπτικό επί αυτού, βλέπε σχετικά την ανάρτηση *Έντυπο και ταμπλό της εκδήλωσης του Θεοσίτη για την εξέγερση στο Ιράν και την τρέχουσα κατάσταση* στο athens.indymedia.org, 1.4.26.

ρώσεων και άρα για την μεσοπρόθεσμη επιβίωσή του. Υπάρχει, ωστόσο, ένα σημείο που αξίζει να σχολιαστεί ξεχωριστά και αφορά στην πιθανότητα, μέσω του πολέμου, ένα κομμάτι τωρινών καπιταλιστών να ανασυγκροτηθεί ως εξατομικευμένη αστική τάξη, εντός ενός πιο δυτικά καπιταλιστικού κοινωνικού σχηματισμού, προτείνοντας ταυτόχρονα μια νέα κοινωνική και πολιτική συμμαχία στα αγροτικά στρώματα και διατηρώντας/διαλύοντας το ιρανικό κράτος στην τωρινή του μορφή. Πώς θα διασφαλιζόταν η συνοχή και η ομογενοποίηση νέου εθνικού κοινωνικού σχηματισμού; Οι παράγραφοι, με τις οποίες κλείνει το κείμενο *Κράτος/κράτη: από το κεφάλαιο στους εθνικούς καπιταλισμούς*¹¹, προσφέρουν ένα ακόμα πρίσμα ανάγνωσης του *Ιράν 2026*:

Αν λάβουμε υπόψη την *πάντοτε τάση* προς εξίσωση των ποσοστών κέρδους, έχουμε ταυτόχρονα τη δημιουργία διακριτών στοιχείων και την αναγκαία πολυπλοκότητά τους. Ο καθολικός ανταγωνισμός μεταξύ των μεμονωμένων κεφαλαίων μετατρέπει την τάση της εξίσωσης, της οποίας αποτελεί την προέλευση, σε συσσωμάτωση συνόλων κεφαλαίων έναντι άλλων συνόλων που θεωρούνται ισοδύναμα. Επιπλέον, αυτά τα στοιχεία ή σύνολα που μπορούν να χαρακτηριστούν ως εθνικά κεφάλαια (ή καλύτερα ως εθνικοί καπιταλισμοί) είναι, λόγω της θεμελίωσής τους και της σύστασής τους, πάντα εξελισσόμενα και ενσωματώνουν τον αμοιβαίο ανταγωνισμό τους και την επέκτασή τους (επιτυχημένη ή μη). Η εξίσωση συνεπάγεται, επιπλέον, κάθε είδους ανάγκες και λειτουργίες αυτόνομες έναντι των μεμονωμένων κεφαλαίων: νόμισμα, νομοθεσία περί ιδιοκτησίας, εκπαίδευση και διαχείριση του εργατικού δυναμικού, «διατήρηση της τάξης», άμυνα και κάθε είδους ιδεολογικά μηχανισμούς κυριαρχίας. Δηλαδή, το κράτος.

Ένας εθνικός καπιταλισμός ορίζεται από την ικανότητά του, σε ένα έδαφος του οποίου η ίδια η ύπαρξη παραπέμπει στην τάση εξίσωσης (δεν μπορεί όμως να περιοριστεί η σύστασή του και τα σύνορά του σε αυστηρά οικονομικούς παράγοντες), να αναπαράγει τις «καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις παραγωγής». Για κάθε εθνικό κεφάλαιο, αυτή η ικανότητα αναπαραγωγής ενσωματώνει την ανταγωνιστική του επέκταση και την ενσωμάτωση, στην αναπαραγωγική του ικανότητα, κεφαλαίων ξένης προέλευσης, δηλαδή προερχόμενων από άλλες περιοχές εξίσωσης που έχουν συγκροτηθεί ως εθνικές. Αυτές οι περιοχές αλληλοδιδεσδύουν χωρίς ποτέ να συγχέονται, ακριβώς λόγω της τάσης της δυναμικής της ύπαρξής τους.

Η εξίσωση, για να είναι απεριόριστη, διαρθρώνεται πάντα από χώρους που διαμορφώνονται σε αυτή τη διαρθρωτική διαδικασία ως εθνικοί χώροι. Το κράτος ως πολλαπλότητα κρατών δεν αποτελεί, στην αφαίρεση του κεφαλαίου, ιστορικό ατύχημα.

¹¹ *État/États: Du capital aux capitalismes nationaux*, Théorie Communiste no 28, Δεκέμβριος 2025, σελ.228-29.

Κάθε πρακτική εντός των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων παραγωγής φέρει την ιδεολογία που την καθορίζει, το ίδιο ισχύει και την εξίσωση του ποσοστού κέρδους: αναγκαστικά πρέπει να εκφράζεται και ως *σύγκρουση ιδεολογιών*, διαφορετικών ορισμών του ατομικού/συλλογικού/εθνικού συμφέροντος σε επίπεδο κοινωνίας. Ο εθνικισμός αποτελεί αυτή την αναγκαία ενοποιητική ιδεολογία τόσο στην κλίμακα της εθνικής πολιτικοποίησης των μαζών την περίοδο της ιστορικής συγκρότησης του εθνικού κράτους όσο και στο επίπεδο καθημερινής αναπαραγωγής των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων, όταν αυτές θα έχουν πια καθιερωθεί. Τότε, ο εθνικισμός έχει την τάση να εμφανίζεται ως ηθική νόρμα, ως νόρμα των νορμών, παρά ως κίνημα διαταξικής προέλευσης.

Το γεγονός ότι ο εθνικισμός είναι το θεμέλιο του κράτους μπορεί να περνά απαρατήρητο στις συνθήκες «συνήθους» λειτουργίας της τάσης για εξίσωση του ποσοστού κέρδους. Ωστόσο, σε περιόδους έντονης ταξικής πάλης, εθνικιστικών συγκρούσεων, απόσχισης και διάλυσης των κρατών ή πολέμων, όπου η εξίσωση του ποσοστού κέρδους αναγκαστικά τροποποιείται ή/και αναιρείται προσωρινά, εκεί ο εθνικισμός αναδύεται ως κυρίαρχη στιγμή που δεν μπορεί να παρακαμφθεί ή να αγνοηθεί. Τουλάχιστον ως σήμερα.

Το ίδιο ισχύει και για τον ιρανικό εθνικισμό, που μάλλον δεν αποτελεί παροδικό φαινόμενο. Αρκεί να λάβουμε υπόψη ότι, παρά τις εκτιμήσεις περί του αντιθέτου, το ίδιο το καθεστώς εξεπλάγη από τη στήριξη που βρήκε εκ μέρους του πληθυσμού, μετά τους βομβαρδισμούς του καλοκαιριού, και το μίσος που εκδηλώθηκε απέναντι τους ισραηλινούς, παρά το γεγονός ότι μια σημαντική μερίδα του πληθυσμού τους αντιλαμβάνεται ως «σωτήρες». Η ομογενοποίηση ενός εθνικού κοινωνικού σχηματισμού μπορεί να επιτευχθεί και μέσω του πολέμου καθαυτού, αν χρειαστεί, με τα μέσα και την ιδεολογία που προσιδιάζουν στη δική του πρακτική. Αλλά, υπό κάποιες συνθήκες, μπορεί να αρκέσει και μια απέλαση δυο εκατομμυρίων αφγανών, όπως αυτή που έλαβε χώρα στο Ιράν τον Σεπτέμβριο του 2025¹².

*

Στον βαλκανικό χώρο, η ομογενοποίηση της εδαφικής επικράτειας που οδήγησε στη συγκρότηση εθνικού κράτους έλαβε χώρα πρώτα μέσω του πολέμου και στη συνέχεια μέσω της εκβιομηχάνισης και της επέκτασης της αγοράς, καθώς αυτές σταδιακά κυριαρχούσαν ως καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις στον

¹² Αντίστροφα, στην Ουκρανία, η εθνική ενότητα, η οποία είναι αναγκαία για τη διεξαγωγή ενός μακροχρόνιου πολέμου φθοράς επετεύχθη μέσω της ανοχής απέναντι στη μετανάστευση όσο και μέσω της συγκριτικά ελαφριάς ποινικοποίησης της λιποταξίας, τουλάχιστον μέχρι πρόσφατα.

χώρο και στον χρόνο. Ειδικά όσον αφορά στην ελληνική περίπτωση, η σχέση ανάμεσα στην αστική επανάσταση και στις διαδικασίες ομογενοποίησης δεν μπορεί να αγνοηθεί χωρίς συνέπειες¹³:

Η εισαγωγή του εθνικισμού αποτέλεσε το σημείο καμπής στη σύγχρονη ιστορία των Βαλκανίων. Ως αποτέλεσμα... μια «πρώιμη μορφή εθνοκάθαρσης» αναπτύχθηκε για πρώτη φορά «στα νότια σύνορα της Ρωσικής Αυτοκρατορίας και στα δυτικά σύνορα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας». Η πρώτη δοκιμαστική περίπτωση για τη δημιουργία ενός ομοιογενούς εθνικού κράτους ήταν η Ελλάδα στην Πελοπόννησο... Το ελληνικό μοντέλο ομογενοποίησης εμφανίστηκε σταδιακά στα υπόλοιπα Βαλκάνια στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και στη συνέχεια στην Ανατολία κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Πράγματι, Σέρβοι, Βούλγαροι, Μαυροβούνιοι, Αλβανοί και τελικά Τούρκοι μιμήθηκαν όλοι το ελληνικό μοντέλο εθνοκάθαρσης στα δικά τους σχέδια οικοδόμησης του έθνους.

Είναι πολύ σημαντικό για εμάς να κατανοήσουμε τις γενοκτονικές τακτικές στη διαμόρφωση του ελληνικού έθνους-κράτους, προκειμένου να κατανοήσουμε τη διαμόρφωση του βαλκανικού έθνους-κράτους. Η ιδέα ότι η εθνότητα αποτελεί τη μόνη πηγή κυριαρχίας απαιτούσε την ομογενοποίηση των νεοσύστατων κρατών. Αυτό με τη σειρά του οδήγησε στη στρατιωτικοποίηση των κρατών: η διεξαγωγή πολέμων έγινε η συντομότερη οδός για τη δημιουργία ενός ομογενοποιημένου εθνικού κράτους.

Θα μπορούσαμε να αποφύγουμε το ερώτημα κατηγορώντας φτηνά τον Γιανυζ για προπαγάνδα· θα μπορούσαμε, επίσης, να παραπέμψουμε στην εθνική εκκαθάριση του Βελιγραδίου λίγα χρόνια νωρίτερα, στα πλαίσια της σερβικής επανάστασης, υπονοώντας ότι ήταν αυτή που έθεσε στο ιστορικό προσκήνιο την εθνικιστική πολιτιστική νόρμα προς μίμηση· θα μπορούσαμε ακόμα και να παραπέμψουμε στο, κατά τα φαινόμενα, πρώτο ιστορικά καταγεγραμμένο παράδειγμα εθνικής εκκαθάρισης, που δεν είναι άλλο από τις πολεμικές επιχειρήσεις του στρατού των Κοινοβουλευτικών του Όλιβερ Κρόμγουελ απέναντι στο αντάρτικο των φιλοβασιλικών ιρλανδών τόρις, στα μέσα του 17ου αιώνα, εξαιτίας των οποίων εξοντώθηκε μεταξύ είκοσι και σαράντα τοις εκατό του ιρλανδικού πληθυσμού.

Αλλά τα, καθόλου θεωρητικά ερωτήματα, θα παρέμεναν αναπάντητα: υπάρχει αναγκαία σχέση ανάμεσα στον εθνικισμό και τον καπιταλισμό και, αν ναι, μέχρι ποιο βαθμό; Μπορούσε στο παρελθόν ο εθνικισμός

να χρησιμοποιηθεί εναντίον του καπιταλισμού, επενδυμένος με επαναστατική φρασεολογία και, αν ναι, μπορεί να συνεχίσει να παίζει αυτό το ρόλο; Αν, όπως πιστεύουμε, η απάντηση στο πρώτο ερώτημα είναι θετική, τουλάχιστον ως σήμερα, αυτό δεν αναιρεί το γεγονός ότι το δεύτερο ερώτημα απαντήθηκε θετικά στη μεγάλη πλειοψηφία των περιπτώσεων. Η τάση προς αποσύνδεση του σύγχρονου καπιταλισμού από τον εθνικισμό και το αναγκαίο συμπλήρωμα του, τη δημοκρατία, δεν συνεπάγεται ότι η σύγχρονη αντικαπιταλιστική και αντεθνική κριτική περνάει αναγκαστικά από τον εθνικισμό ως ιδεολογία και πρακτική αντίσταση. Η ιστορία των πολεμικών σφαγείων και των κάθε είδους στρατόπεδων συγκέντρωσης δεν χρειάζεται να επαναληφθεί για δεύτερη φορά, ούτε καν ως φάρσα.

Αν, βέβαια, θα συνεχίσουν να δίνονται θετικές απαντήσεις ακόμα και σήμερα, υποστηρίζοντας διαφόρων ειδών εθνικιστικά σχέδια, στο όνομα της εναντίωσης απέναντι στις παγκοσμιοποιημένες ελίτ, τον καπιταλισμό, τον ιμπεριαλισμό, την αποικιοκρατία κ.α. ή στο όνομα της υπεράσπισης των «κεκτημένων» του κοινωνικού κράτους και των θέσεων εργασίας, αυτό είναι κάτι που δεν μπορεί να είναι αδιάφορο, γιατί ενδέχεται να περάσει (ξανά) πάνω τα έμφυλα και φυλετικοποιημένα σώματα και πτώματα του προλεταριάτου.

*

Στις 25 Απριλίου, η κυβέρνηση του Πακιστάν εξέδωσε υπουργική απόφαση που ανοίγει έξι επίσημες χερσαίες διαδρομές προς τα ιρανικά συνοριακά περάσματα μέσω Μπαλουχιστάν. Αυτό επιτρέπει τη διμετακόμιση προς το Ιράν εμπορευμάτων από τρίτες χώρες μέσω ξηράς, παρακάμπτοντας de facto τον ναυτικό αποκλεισμό των ΗΠΑ. Αυτή η δυνητική βαλβίδα ελεγχόμενης κατάρρευσης του Ιράν, με την προφανή ανοχή των δυτικών, δεν συντονίζεται μόνο με την ανάγκη των γειτονικών κρατών για περιορισμό του παραγόμενου ρίσκου, ο οποίος θα το καθιστά προβλέψιμο μετατρέποντας της βαλβίδα σε διακύβευμα συσχετισμών δύναμης προς όλες τις κατευθύνσεις. Μπορεί, εξίσου, να παραλληλιστεί με την ελεγχόμενη κατάρρευση της Ουκρανίας, η οποία, με συνεχώς συρρικνούμενο πληθυσμό και οικονομία, προσδένεται ολοένα περισσότερο στη δυτική παραγωγική μηχανή και χρηματοδοτείται μόνο για να διεξάγει πόλεμο. Μπορεί η Ουκρανία να γίνει το μέλλον του Ιράν; Και πώς μπορεί να μπλοκαριστεί ο πόλεμος, όταν η εγχώρια εργατική τάξη, η οποία θα έθετε σε κίνηση την παραγωγική μηχανή, περιορίζεται αριθμητικά σε τέτοιο βαθμό ώστε, στην πραγματικότητα, να είναι οι εργατικές τάξεις άλλων χωρών αυτές που συντηρούν τον ουκρανικό στρατό; Πρόκειται για ερωτήματα που έχουν ήδη τεθεί στο ουκρανικό αντιπολεμικό κίνημα περιμένοντας τις απαντήσεις τους.

¹³ M. Hakan Yavuz, *Warfare and Nationalism: The Balkan Wars as a Catalyst for Homogenization* στο M. Hakan Yavuz and Isa Blumi, *War and Nationalism: The Balkan Wars, 1912–1913, and Their Sociopolitical Implications*, The University of Utah Press 2013, σελ.37.

Το ότι η πολιτική μπορεί να προσανατολιστεί άσχημα και να γίνει ο καλύτερος υπηρέτης των φιλοδοξιών, των επιμέρους συμφερόντων ή της ματαιοδοξίας των ιθυνόντων, αυτό δεν μας αφορά για την ώρα.

Karl von Clausewitz, *Περί του πολέμου*, εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1999, τόμος Β΄, σελ.369.

Το κράτος στο Ιράν: ένα κράτος βυθισμένο

Να κατανοήσουμε τι συμβαίνει πέρα από τη φρίκη του.

Μήπως το ιρανικό ισλαμικό κράτος βρίσκεται στο τέλος της ύπαρξής του ως «μη διαχωρισμένου κράτους» λόγω της εσωτερικής κατάστασης, αλλά και, τα δύο συνδυάζονται, λόγω της εξωτερικής του αδυναμίας; Το Ισραήλ και οι Ηνωμένες Πολιτείες του έκοψαν τα φτερά. Τι σημαίνει αυτό συνολικά για την τρέχουσα κρίση σε κλίμακα Μέσης Ανατολής; Αλλού, σε άλλες χώρες, σε άλλες συνθήκες βίας, σε άλλους πολιτικούς και κρατικούς σχηματισμούς, αφού έχει σκοτώσει περισσότερους ή λιγότερους ανθρώπους, η κυρίαρχη τάξη μπορεί να διαχωριστεί από το κράτος της και να του αναθέσει τη συνέχεια των γεγονότων, καθώς και την αναδιοργάνωση των σχέσεων εκμετάλλευσης και κυριαρχίας· σε όλα τα επίπεδα, συμπεριλαμβανομένων των περιφερειών. Το ιρανικό κράτος δεν διαθέτει αυτόν τον χώρο, αυτό το περιθώριο ελιγμών· είναι παγιδευμένο και, λόγω της ίδιας του της φύσης, πρέπει πάντα να φτάνει στα άκρα. Η Ισλαμική Δημοκρατία βρίσκεται στο τέλος της ύπαρξής της, όσον αφορά στον σχηματισμό τόσο των ιρανικών τάξεων, όσο και της ίδιας της κυρίαρχης τάξης και, *last but not least*, στη διεθνή ένταξή της.

Επί του παρόντος, είναι πιθανή η προοπτική μιας ρήξης στο εσωτερικό των Φρουρών της Επανάστασης με σκοπό να γίνουν μια πραγματική καπιταλιστική τάξη; Η διεθνής συνθήκη τους έχει αφαιρέσει το έδαφος κάτω από τα πόδια. Οι απαραίτητες στιγμές της ιστορίας του καπιταλισμού, σε πλανητικό επίπεδο, φτάνουν στο Ιράν πάντα ασυγχρόνιστες. Η τρέχουσα εξέγερση θα χτυπηθεί, επειδή θα πρέπει να, και θα, πάει πολύ μακριά. Το κράτος βρίσκεται σε αδιέξοδο απέναντί της λόγω της ιδιαιτερότητας της εγγενούς οργάνωσης της κυρίαρχης τάξης¹. Ομοίως, αυτή η συνθήκη

¹ (στυμ) «Η ρίζα της πολιτικής κρίσης του καθεστώτος έγκειται στο γεγονός ότι προώθησε την καπιταλιστική ανάπτυξη της χώρας χωρίς να συνάψει κοινωνικοπολιτική συμμαχία με τους βιομηχανικούς κύκλους και την εργατική τάξη. Το αδιέξοδο του λαϊκισμού, τόσο στην πιο ορατή μορφή του, δηλαδή τις «λαϊκές» πολιτικές αναδιανομής και επιδοτήσεων, όσο και γενικότερα υπό τη μορφή της βύθισης του κράτους στην κοινωνία, αποτελεί τη συγκεκριμένη εκδήλωση αυτής της κρίσης. Η τελευταία, που επιταχύν-

πρέπει, όπως φαίνεται τώρα, να οδηγήσει τον αγώνα σε ακραίες συγκρούσεις, οι οποίες να υπερβαίνουν περισσότερο ή λιγότερο την «πολιτική», σε αντίθεση με το 2009 ή το κίνημα «Γυναίκα, Ζωή, Ελευθερία». Οι αγώνες φτάνουν στην ουσία, αλλά η ουσία είναι πάντα «πολιτική», και όταν δεν είναι πια, πρέπει να ξαναγίνει για τους πρωταγωνιστές. Αυτό σημαίνει ότι, ακόμη και όλες οι συγκρούσεις στο πεδίο της εκμετάλλευσης, ορίζονται και κατανοούνται *in fine* μέσα από όλες τις διαμεσολαβήσεις που συνδέονται με μια συγκεκριμένη κοινωνική δομή. Αλλά αυτό που συμβαίνει σήμερα στο Ιράν αποτελεί μια εικόνα του τι θα μπορούσαν να είναι αλλού οι μελλοντικοί αγώνες.

Οι θεμελιώδεις αρχές της Ισλαμικής Δημοκρατίας καταρρέουν, αλλά εξακολουθούν να καθορίζουν τις προϋποθέσεις των αγώνων εντός ενός νέου γεωπολιτικού πλαισίου. Το πλαίσιο αυτό δεν πρέπει να εκληφθεί ως εξωτερικός καθοριστικός παράγοντας, ως «παρέμβαση» ή «εμπλοκή», στο μέτρο που οι εσωτερικές αντιφάσεις είναι αυτές που καθορίζουν την ύπαρξη και τον αντίκτυπο του «εξωτερικού».

Όλοι οι αγώνες και οι κρίσεις στο Ιράν έχουν να κάνουν με τη φύση του κράτους. Με τη σύγχυση που επικρατεί μεταξύ αυτού, της κοινωνίας των πολιτών και των σχέσεων παραγωγής· ειπωμένο αλλιώς, με τον λαϊκισμό². Μια σύγχυση που διαρκεί όσο διαρκεί η ψευ-

θηκε από τη διεθνή κρίση, οδηγεί στον σχηματισμό στρατοπέδων που δεν αποτελούν απλά και καθαρά τάξεις και σε μια αντιπαράθεση που απέχει πολύ από το να είναι μια καθαρή ταξική αντιπαράθεση... Διαμορφωμένη ως πολιτική κρίση, η ταξική πάλη στο Ιράν πολώνεται σε ιδεολογικές ομάδες: δημοκρατικό άνοιγμα, ατομικές ελευθερίες, διαχωρισμός πολιτικού και θρησκευτικού *εναντίον* κοινωνικής δικαιοσύνης μέσω του Ισλάμ, λαϊκή αυθεντικότητα των θρησκευτικών αξιών, πανταχού παρουσία όχι του κράτους αλλά της προστατευτικής εξουσίας. Το διακύβευμα είναι το διαχωρισμένο κράτος, το κράτος "πάνω από τις τάξεις", Théo Cosme, *De la politique en Iran*, Senonevero, 2010, σελ.147.

² (στυμ) «Ο λαϊκισμός ορίζεται ουσιαστικά ως η βούληση να καταργηθεί, *εντός της πολιτικής*, η διάκριση μεταξύ κοινωνικών κινημάτων και πολιτικής δράσης, η βούληση να καταργηθεί ο διαχωρισμός μεταξύ κράτους και κοινωνίας, κράτους και ταξικής πάλης. Ενάντια στη δημοκρατία, ο λαϊκισμός αρνείται να αναγνωρίσει τις αντιφάσεις και τις διαιρέσεις της κοινωνίας ως μη αναγώγιμες και να αποδεχτεί την ειρήνευσή τους στο κράτος μέσω της διαμεσολάβησης του πολίτη. Για τον λαϊκισμό, η κοινωνία είναι μια κοινότητα που λαμβάνεται υπόψη άμεσα και εκπροσωπείται ως τέτοια εντός του κράτους. Η κοινότητα είναι ο λαός ενάντια στις κοινωνικές τάξεις από τη μια πλευρά και ενάντια στον πολίτη από την άλλη (οι «δύο Σατανάδες»). Ωστόσο, αυτός ο λαός ως κοινότητα δεν συνιστά κάτι δεδομένο, πρέπει να οικοδομηθεί μέσω της επανένωσης, της συμφιλίωσης, όσων έχουν διαχωριστεί, αποσυντεθεί:

δαίσθηση, όμως η ψευδαίσθηση αποτελεί πάντα υλική πραγματικότητα.

Το ιρανικό κράτος είναι ένας «Βεεμόθ», και έως ότου τα στοιχεία του Βεεμόθ εκραγούν χάνοντας τη εσωτερική σύνδεσή τους, οι «trustees» του πετρελαίου παρακρατούν τα δολάρια τους (βλ. παρακάτω), το Παζάρι δεν μπορεί πλέον να εισάγει και να πουλάει. Στο σύνολό της, η ταξική πάλη των «φτωχών» είναι εγκλωβισμένη στη γενετική της διαπλοκή με την πολιτική μορφή της εξουσίας και του κράτους. Ως εκ τούτου, δεν μπορεί να επιλυθεί παρά μόνο πολιτικά. Ωστόσο: στην πορεία των γεγονότων, εντός των πρακτικών, οι λαϊκές και εργατικές δράσεις μπορεί να αυτονομηθούν, καθώς οι αντιθέσεις, όπως αρχικά καθορίστηκαν, και οι συμφωνημένες «λύσεις» μπλοκάρονται.

Όταν ο Βεεμόθ εκρήγνυται, οι πιο καπιταλιστικές δυνάμεις αναζητούν μια διέξοδο (πασνταράν, θρησκευτικά ιδρύματα, κρατικές υπηρεσίες που ασχολούνται με εισαγωγές και εξαγωγές, δημόσιες επιχειρήσεις κ.λπ.). Η μετατροπή τους σε μια συνηθισμένη καπιταλιστική τάξη, που να μην εξαρτάται από το κράτος ως εγγυητή της καπιταλιστικής ταυτότητάς της, γίνεται η φιλοδοξία των πιο ένθερμων υποστηρικτών του υπάρχοντος καθεστώτος, υπό την προϋπόθεση ότι αυτό θα αλλάξει.

Όλες οι τάξεις και οι ταξικές μερίδες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που βρίσκονται στην εξουσία (αλλά πού βρίσκεται η εξουσία αυτή τη στιγμή στο Ιράν;), αναζητούν μια διέξοδο προς αυτή την κατεύθυνση: έναν «ελεύθερο» καπιταλισμό· συμπεριλαμβανομέ-

της κοινωνίας και της θρησκείας, του δημόσιου και του ιδιωτικού, της οικονομίας και της ηθικής, της τεχνολογίας και του πολιτισμού, των μαζών και των ελίτ κ.λπ. Ως πολιτικό και ιδεολογικό κίνημα, όπως μόλις τον περιγράψαμε, ο λαϊκισμός συγκροτείται στα όρια των αγώνων του προλεταριάτου και στρέφεται εναντίον του. Είναι η δράση του προλεταριάτου στους αγώνες του για διεκδικήσεις και άσκηση πίεσης στο κράτος – καθώς και στις προσπάθειές του να οργανώσει την κοινωνία σύμφωνα με τις ανάγκες και τα συμφέροντά του – που δημιουργεί τον λαό. Και ο λαός, που δεν δέχεται τις αντιφάσεις, τις συγκρούσεις και τις διαιρέσεις στο εσωτερικό του, στρέφεται εναντίον του προλεταριάτου. Αλλά αυτός ο λαός, όπως ειπώθηκε, δεν είναι δεδομένος, δεν αποτελεί κοινωνική τάξη, ούτε καν κοινωνιολογική ομάδα, πρέπει να κατασκευαστεί και να εκπροσωπηθεί. Με αυτόν τον τρόπο, γίνεται προνόμιο της μοναδικής τάξης που είναι ικανή να ενοποιεί τις κοινωνικές αντιφάσεις και να τις αναπαράγει, επειδή κατέχει τα κλειδιά της αυτοπροϋπόθεσης του κεφαλαίου: της αστικής τάξης. Αυτή μπορεί να αναθέσει, μερικές φορές συγκρουσιακά, την ηγεσία του κινήματος στις μεσαίες τάξεις, ή σε κοινωνικές κατηγορίες που είναι πιο ικανές να το εκπροσωπήσουν, επειδή ταιριάζουν στο περιεχόμενό του, όπως οι ιερείς ή σε άλλα πλαίσια ο στρατός, ή το συνδικάτο», Théo Cosme, *ό.π.*, σελ.69-70.

νων των εργατών, οι οποίοι τότε θα μπορούσαν όχι μόνο να αμείβονται, αλλά και να αμείβονται τακτικά με πραγματικό χρήμα. Η υπάρχουσα εργατική τάξη, οι φτωχοί, ένα τμήμα της αγροτιάς, όλοι μπορούν εντός αυτού του σχηματισμού να αυτονομηθούν και ο συμβιβασμός με μερίδες της «απελευθερωμένης» αστικής τάξης να αποτελέσει συγκρουσιακό διακύβευμα, υπό την προϋπόθεση ότι, και στον βαθμό που, αυτός ο «λαός» θα βρει τότε μια ιδεολογία.

Η αρχική, θεμελιώδης ψευδαίσθηση της Ισλαμικής Δημοκρατίας – η σύγχυση μεταξύ κράτους και κοινωνίας, και περισσότερο ακόμη μεταξύ κράτους και σχέσεων παραγωγής, της αναπαραγωγής των τάξεων – δίνει νόημα σε αυτή τη αλληλουχία ταραχών και αιματηρής καταστολής από τη δεκαετία του '80 και μετά, την οποία κανένα άλλο κράτος δεν έχει βιώσει. Οι κρίσεις, οι ταραχές, η καταστολή ακολουθούν μια συγκεκριμένη λογική υπονόμησης της ταυτότητας κράτους και κοινωνίας, καθώς αποκρυσταλώνονται διαδοχικά διάφορα διακυβεύματα. Έχει σημασία να αναδείξουμε τη λογική αυτής της διαδοχής, αυτής της αλυσίδας. Δεδομένης της φύσης του κράτους, στην πραγματική ή ολόένα πιο φανταστική ταυτότητά του με την κοινωνία, δεν υπάρχει δυνατότητα συμβιβασμού: απέναντι στο κράτος, η κοινωνία δεν υπάρχει, δεν έχει δικαίωμα ύπαρξης, αφού το κράτος είναι η κοινωνία.

Τελευταία, σε πολλές χώρες, έχουν σημειωθεί αιματηρές εξεγέρσεις που οδήγησαν, σε ορισμένες περιπτώσεις, σε πολιτικές αλλαγές. Η ιδιαιτερότητα του Ιράν έγκειται στον επαναλαμβανόμενο χαρακτήρα αυτών των εξεγέρσεων επί πολλές δεκαετίες και, κάθε φορά, στην απουσία εξόδου, αλλαγής ή συμβιβασμού. Η ιδιαιτερότητα του ιρανικού καθεστώτος οφείλεται στη θεοκρατία του. Αλλά αν η θεοκρατία συνιστά αυτή την ιδιαιτερότητα, αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το 1979 αποτέλεσε τη συνισταμένη των αντιφατικών δυνάμεων εκείνης της εποχής. Αυτό που από τότε αποτελεί την ιδιαιτερότητα του Ιράν, συμπεριλαμβανομένης της θεοκρατίας του 1979, είναι ότι το Ιράν εξελίχθηκε από καπιταλιστική άποψη και προσαρμόστηκε στη γενική πορεία του κεφαλαίου πάντα με χρονική καθυστέρηση. Το Ιράν δεν έχει ποτέ, ούτε με τις μεταρρυθμίσεις του Σάχη στις δεκαετίες του '60 και του '70, συμβαδίσει με την εποχή. Η κοινωνία είναι, λοιπόν, μπλοκαρισμένη και το γεωπολιτικό πλαίσιο παραμένει πάντα αντίθετο.

Όσον αφορά στο Ιράν, στην *Οικονομική και Κοινωνική Ανασκόπηση* του 1978, έναν χρόνο πριν από την «Επανάσταση», η εφημερίδα *Le Monde* κάνει λόγο για «ανάπτυξη που αναστατώνει μια ολόκληρη κοινωνία, η οποία δεν μπορεί να την αφομοιώσει»: αναλφαβητισμός, εγκατάλειψη της υπαίθρου, έλλειψη υποδομών, εισαγωγές γεωργικών προϊόντων, έργα που σταμάτησαν και έμειναν στα χαρτιά. Σε αντίθεση με το κλασικό

μοντέλο των παραγωγικών δυνάμεων και των σχέσεων παραγωγής, ... ήταν η κοινωνία που επικράτησε. Ήταν η χαμένη ευκαιρία του Ιράν να ενταχθεί στην παγκοσμιοποίηση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής. Όταν, ενισχυμένες από το πετρελαϊκό σοκ του 1973, όλες οι προϋποθέσεις φαίνονται να συντρέχουν για την πραγματοποίηση της ένταξης, πατατράκ, η παγκόσμια οικονομία, εν μέσω ύφεσης και μάλιστα κρίσης, δεν δέχεται πλέον αυτό το είδος ένταξης που σχετίζεται με την επέκταση των πολυεθνικών, την ίδια στιγμή που το μοντέλο της χρηματοπιστωτικής παγκοσμιοποίησης βρίσκεται μόλις στα σπάργανα³.

Μετά από ένα χαοτικό ξεκίνημα, κατά τη διάρκεια του πολέμου με το Ιράκ τη δεκαετία του '80 η Ισλαμική Δημοκρατία τελικά σταθεροποιείται, αλλά με τον τρόπο ενός πενταπλά σχιζοφρενικού ακροβάτη⁴. Έπρεπε να διαχειριστεί ταυτόχρονα πέντε περιορισμούς, πέντε ζωές, που δεν μπορούσαν να συνδεθούν μεταξύ τους σε ένα οργανικό σύνολο: να διατηρήσει μια εξωτερική ανοιχτότητα λόγω της προέλευσης του συνόλου σχεδόν των εσόδων της (υδρογονάνθρακες)· να προωθήσει μια εσωτερική οικονομική ανάπτυξη ελάχιστα ενσωματωμένη παγκοσμίως· να διαχειριστεί μια αναπαραγωγή του εργατικού δυναμικού, η οποία έχει αποσυνδεθεί από την πραγματική αξία που παράγεται από την εκμετάλλευσή του και η οποία περιλαμβάνει μια μεγάλη μάζα ατόμων που είτε είναι άνεργοι είτε

³ (στυλ) «Αυτός ο υπερβολικά παλιός κόσμος, στον οποίο το Ιράν εισέρχεται τώρα πολύ αργά, είναι ο κόσμος του παγκόσμιου καπιταλισμού, όπως είναι δομημένος σήμερα. Η παγκοσμιοποίηση είναι ένα φαινόμενο τριών διαστάσεων: της διάστασης των συναλλαγών αγαθών και υπηρεσιών, της διάστασης των άμεσων ξένων επενδύσεων και της διάστασης της κυκλοφορίας των χρηματοπιστωτικών κεφαλαίων. Οι τρεις διαστάσεις, φυσικά, αλληλεξαρτώνται και η διαδοχή των ιστορικών σχηματισμών της παγκοσμιοποίησης είναι αποτέλεσμα της μεταβολής της ιεραρχίας των αλληλεξαρτήσεων μεταξύ αυτών των τριών διαστάσεων. Αυτή η επεξηγηματική τυπολογία επιτρέπει να βάλουμε μια τάξη στο ζήτημα. Από εκεί, ο Michalet στο βιβλίο του *Qu'est-ce que la Mondialisation?*, εκδόσεις La Découverte, από τον οποίο δανειζόμαστε αυτή την τυπολογία, κατασκευάζει τρεις σχηματισμούς που αποτελούν ιδανικούς τύπους: τον διεθνή σχηματισμό, τον πολυεθνικό σχηματισμό και τον παγκόσμιο σχηματισμό. Ο τελευταίος είναι ο σημερινός σχηματισμός που συνδέεται με την κυριαρχία του χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου. Η ανάλυση ολοκληρώνεται μόνο αν συνδέσουμε οργανικά, ως γενική διαδικασία του κεφαλαίου, την ιεραρχία των αλληλεξαρτήσεων και τις μορφές άντλησης της υπεραξίας», Théo Cosme, *ό.π.*, σελ.54.

⁴ Δεν θα αναφερθούμε εδώ στο πλέγμα των αιματηρών συγκρούσεων μεταξύ των φατριών της εθνικής αστικής τάξης που είχαν συμμαχήσει με τον κλήρο, των μαρξιστών-λενινιστών και των ισλαμο-μαρξιστών.

επιβιώνουν στην άτυπη οικονομία· να επιταχύνει έναν εκσυγχρονισμό της γεωργίας με στόχο την αυτάρκεια, χωρίς να καταστήσει ανεξέλεγκτη την αγροτική έξοδο· να ελέγξει μια κρατικοποιημένη οικονομία χωρίς να αποξενώσει την αστική τάξη, προσφέροντάς της ευκαιρίες πλουτισμού.

Στη βάση αυτών των «ασυνέπειων» βρίσκονται, φυσικά, όλοι οι περιορισμοί στους οποίους υπόκειται μια προσοδική οικονομία. Αλλά, παρ' όλο που συναντάμε πάντα τους ίδιους περιορισμούς, δεν τους αντιμετωπίζουν όλες οι προσοδικές χώρες με τον ίδιο τρόπο: οι Κάτω Χώρες τους αντιμετώπισαν χωρίς να μετατραπούν σε «Ευαγγελική Δημοκρατία». Η ιδιαιτερότητα του Ιράν εντοπίζεται στις συνέπειες της χαμένης ευκαιρίας της δεκαετίας του '70, δηλαδή στην Ισλαμική Δημοκρατία: *μια πολιτική μορφή που μετατράπηκε σε σχέση παραγωγής*. Στο Ιράν, η Ισλαμική Δημοκρατία δεν αποτελεί την πολιτική εκπροσώπηση/έκφραση της καπιταλιστικής σχέσης παραγωγής, αλλά συνιστά την ίδια την καπιταλιστική σχέση παραγωγής. Δεν υφίσταται ως κράτος «πάνω από τις τάξεις», αλλά αποτελεί τον πολιτικό χώρο της σχέσης μεταξύ των τάξεων, *διασχιζόμενο* από την ταξική πάλη και από την πάλη όλων των φραξιών της αστικής τάξης· δεν οικοδομείται πάνω από αυτές. Αυτό οφείλεται φυσικά στον σχεδόν απόλυτο έλεγχο της οικονομίας, αλλά όχι μόνο. Ο απόλυτος έλεγχος της οικονομίας από το κράτος, στην ΕΣΣΔ για παράδειγμα, δεν σήμαινε ότι το ίδιο το κράτος αποτελούσε την καπιταλιστική σχέση παραγωγής και ότι διασχιζόταν από την ταξική πάλη. Το σοβιετικό κράτος ήταν το κράτος της καπιταλιστικής τάξης *πάνω από τις τάξεις και πάνω από αυτή την ίδια την καπιταλιστική τάξη*, και εφάρμοζε με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συνέπεια την πολιτική αυτής της τάξης. Στο Ιράν, επειδή το κράτος συνιστά μια πολιτική μορφή που έχει μετατραπεί σε σχέση παραγωγής, η ασυνέπεια είναι δομική, καθοριστική για την ίδια. Δεν πρόκειται πλέον για ασυνέπεια, αλλά για μια ασυνάρτητη δομή που ορίζεται και αναπαράγεται μόνη της, για μια δομή που καθιστά αυτή την ασυνέπεια τον λόγο ύπαρξής της.

Η σύνθεση όλων αυτών, σε μια κατάσταση διαρκούς αστάθειας, ήταν η οικοδόμηση ενός κράτους *βυθισμένου στην κοινωνία*, διασχιζόμενου από όλους αυτούς τους αγώνες και τις αντιφάσεις· ήταν ο *λαϊκισμός*.

Ο λαϊκισμός ορίζεται ουσιαστικά ως η βούληση να καταργηθεί, *εντός της πολιτικής*, η διάκριση μεταξύ κοινωνικών κινημάτων και πολιτικής δράσης, η βούληση να καταργηθεί ο διαχωρισμός μεταξύ κράτους και κοινωνίας, κράτους και ταξικής πάλης.

Η Ισλαμική Δημοκρατία αποτελεί μια σύγχυση των οικονομικών, πολιτικών και ιδεολογικών επιπέδων. Ένα λαϊκιστικό κράτος βυθισμένο στην κοινωνία, η μόνη ανεξαρτησία από την κοινωνία που μπορεί να

δημιουργήσει για τον εαυτό του, η μόνη επιβεβαίωση του ως αφαίρεση, είναι η επιβεβαίωση, εντός της ίδιας της πολιτικής, μιας υπερβατικότητας διαφορετικής από την πολιτική: μιας υπερβατικότητας που εγγυάται την «ανεξαρτησία του κράτους». Το δόγμα της Ισλαμικής Δημοκρατίας είναι το ίδιο από την ίδρυσή της: η υπεροχή του *velayat-e-faqih*.

Το *velayat-e-faqih* επικυρώνει αυτή την εσωτερική αντίφαση του κράτους που είναι ο *λαϊκισμός*: το μη διαχωρισμένο κράτος. Μη διαχωρισμένο από την κοινωνία και την ταξική πάλη. Μη διαχωρισμένο κράτος σημαίνει επίσης: *μη ελεύθερη καπιταλιστική τάξη*.

Το κράτος δεν πρέπει απλώς να είναι διαχωρισμένο από την κοινωνία, αλλά να είναι *διαχωρισμένο από την ταξική πάλη*. Πρέπει να είναι διαχωρισμένο από αυτήν, αφού γι' αυτό ακριβώς έχει δημιουργηθεί. Δεν μπορεί κανείς να φανταστεί ένα όργανο που χρησιμοποιείται από την κυρίαρχη τάξη και που δεν θα ήταν διαχωρισμένο από την ταξική πάλη, καθώς θα κινδύνευε να εκραγεί στα χέρια της ανά πάσα στιγμή. Χωρίς καμία απόσταση, χωρίς κανένα «στρατηγικό βάθος» απέναντι στην ταξική πάλη, το ιρανικό κράτος, που απειλείται άμεσα από κάθε διαμαρτυρία, δεν μπορεί να καταφύγει παρά μόνο στη σφαγή.

Αυτό με το οποίο έχουμε να κάνουμε στο Ιράν είναι η υποτιθέμενη *ψευδαίσθηση* της ενότητας του πολιτικού κράτους με την κοινωνία. Όμως, όσο το κράτος και η κοινωνία συμφωνούν στην πράξη και συνεννοούνται, η *ψευδαίσθηση* της ουσιαστικής ενότητάς τους, ο *λαϊκισμός*, αποτελεί πραγματική *ψευδαίσθηση*, και ως εκ τούτου είναι αποτελεσματική. Στην αντίθετη περίπτωση, όταν αυτή η ενότητα πρέπει να θέσει την αλήθεια της σε εφαρμογή, μετατρέπεται σε συνειδητή *ψευδαίσθηση*, γίνεται γελοία. Μια γελοιοότητα που, στο σημερινό Ιράν, σκοτώνει.

Η *ψευδαίσθηση* μπορεί να λειτουργήσει. Στη δεκαετία του '80, ο πληθωρισμός γίνεται ανεξέλεγκτος φτάνοντας το 53% στα τρόφιμα μέσα σε έναν χρόνο, με την έναρξη του πολέμου με το Ιράκ· το δημοσιονομικό έλλειμμα είναι τεράστιο· η παραγωγή πετρελαίου έχει σταματήσει· το κράτος βρίσκεται στο χείλος της χρεωκοπίας, ειδικά καθώς έχουν δεσμευτεί τα ιρανικά κεφάλαια που βρίσκονται στις αμερικανικές τράπεζες. Το 1981, όλες οι ξένες επιχειρήσεις εθνικοποιούνται, το κράτος και, κατά συνέπεια, ολόκληρη η οικονομία λειτουργούν μόνο χάρη στην εκτύπωση χαρτονομισμάτων. Τον Μάιο του 1982, ήρθε η σειρά του συνόλου του εξωτερικού εμπορίου να εθνικοποιηθεί, ενώ η κατανάλωση ρυθμίζεται με αυστηρό δελτίο. Χωρίς πλέον καμία πίστωση, υποχρεωμένο να πληρώνει μετρητά, με την εθνικοποιημένη βιομηχανία να λειτουργεί με ζημία, εντελώς απομονωμένο σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο, το Ιράν χορηγεί εκπτώσεις για να εξαγάγει

το πετρέλαιό του και, στην πραγματικότητα, *σε αντίθεση* με όλες τις εθνικιστικές ρητορικές, αποποιείται τον έλεγχο των εσόδων του διαπραγματευόμενο συμφωνίες με τις μεγάλες εταιρείες.

Το 1994, με τον πληθωρισμό να εκτινάσσεται στα ύψη (μόνο η τιμή του ψωμιού, η οποία επιδοτείται, παραμένει σταθερή), οι λαϊκές συνοικίες διαδηλώνουν κατά του ισλαμικού καθεστώτος, τη στιγμή που το κατά κεφαλήν εισόδημα έχει μειωθεί στο μισό από το 1979· στην Τεχεράνη, οι φοιτητικές διαδηλώσεις γίνονται συνεχείς και, στο βορειοδυτικό τμήμα της χώρας, οι αγρότες εξεγείρονται ενάντια στην επιστροφή των γαιών, οι οποίες κατασχέθηκαν αμέσως μετά την επανάσταση, στους πρώην ιδιοκτήτες τους. Για κάποιο διάστημα, το 1993, η ταλάντευση μεταξύ «μεταρρύθμισης» και «φονταμενταλισμού», η οποία παραμένει εγγενής στην Ισλαμική Δημοκρατία μέχρι σήμερα, φαίνεται να έχει μπλοκαριστεί. Ο λαός εξεγείρεται ενάντια στο άνοιγμα, τον πληθωρισμό και το ακριβό κόστος ζωής· οι φοιτητές ενάντια στους περιορισμούς που σφίγγουν την κοινωνική ζωή, ενάντια στον «φονταμενταλισμό» αλλά και στη στασιμότητα του βιοτικού επιπέδου της μεσαίας τάξης· οι αγρότες, ενάντια στην επιστροφή των παλαιών ιδιοκτητών, συχνά θρησκευτικών ηγετών, ενάντια στον αυστηρό έλεγχο των αγροτικών τιμών, χωρίς όμως να υποστηρίζουν το «άνοιγμα», συνώνυμο του επιταχυνόμενου εκσυγχρονισμού της γεωργίας και του ξένου ανταγωνισμού. Από την πλευρά της, η τράπεζα Markazi⁵ ως Κεντρική Τράπεζα δημοσιεύει ένα ανακοινωθέν, στο οποίο επιθυμεί μια «κανονική οικονομία» με ενιαία συναλλαγματική ισοτιμία, ένα κράτος που θα σταματήσει να εξαντλεί τους πόρους του σε επιδοτήσεις και θα ιδιωτικοποιήσει τις επιχειρήσεις και, τέλος, ένα άνοιγμα στις ξένες επενδύσεις. Όλα αυτά που η Ισλαμική Δημοκρατία δεν μπορεί τότε ούτε να είναι, ούτε να κάνει.

Κατά τα έτη 1994-1995, οι συντηρητικοί υιοθετούν συχνά ένα μεταρρυθμιστικό λόγο και τον εφαρμόζουν με τρόπο παραπλανητικό, ενισχύοντας στην πραγματικότητα τον έλεγχο του κράτους επί της οικονομίας ή, μάλλον, της οικονομίας και της κοινωνίας εντός του κράτους. *Η επιβίωση της Ισλαμικής Δημοκρατίας εξαρτάται από τη βύθισή της στην κοινωνία, από το γεγονός ότι αποτελεί ένα μη διαχωρισμένο κράτος, ένα κράτος διασχιζόμενο από την ταξική πάλη και τις διαμάχες μεταξύ των φραξιών της καπιταλιστικής τάξης.*

Μέχρι σήμερα (εξέγερση του 2026), όλοι οι αγώνες, οι αντιφάσεις, είτε είναι ταξικές, είτε μεταξύ φραξιών της άρχουσας τάξης, είτε πολιτικές και/ή ιδεολογικές, όλες διαμορφώνονται, εξελίσσονται και συνοψίζονται ως κρίση του κράτους, ως διάσπαση και ανασυγκρότη-

⁵ Ιδρύθηκε το 1960, διοικείται από την κυβέρνηση και κατέχει το μονοπώλιο της έκδοσης νομίσματος.

ση της καπιταλιστικής τάξης, αυτού του *κονσόρτσιουμ* που η Ισλαμική Δημοκρατία είχε συγκροτήσει και εκπροσωπούσε ως ιδεολογία.

Ο πολιτικός αγώνας παραμένει ο χώρος της αμφισημίας, στον βαθμό που δεν μπορεί από μόνος του να καθορίσει τις νοηματοδοτήσεις, οι οποίες διαμορφώνονται στο εσωτερικό του. Η «κοσμική Δημοκρατία» θα αποτελούσε την καλύτερη μορφή αυτής της αμφισημίας, την πιο κατάλληλη μορφή διακυβέρνησης για τον συνασπισμό των διαφόρων φραξιών της ιρανικής αστικής τάξης – συμπεριλαμβανομένης, ίσως, της ηγεσίας των *πασνταράν* που εργάζονται για να γίνουν «αληθινοί αστοί», δηλαδή άτομα· από το κεφάλαιο περνάμε πάντα στα μεμονωμένα κεφάλαια, τα οποία δημιουργούν πάντα τον καπιταλιστή ως άτομο – οι οποίες θα μπορούν να συνάπτουν συμφωνίες μεταξύ τους και να εξασφαλίζουν ταυτόχρονα (τώρα;) ευρεία *λαϊκή* υποστήριξη.

Σήμερα, στο Ιράν, αυτή η υπέρβαση του πολιτικού αγώνα θα εξακολουθούσε να ριζώνει, αν λάβει χώρα, στον πολιτικό αγώνα, στον βαθμό που η υπερτροφία του κράτους στο Ιράν – ο σχεδόν απόλυτος έλεγχός του επί της οικονομικής ζωής μέσω της πετρελαϊκής προσόδου, των δημόσιων επιχειρήσεων, των ιδρυμάτων (*bonnyands*) και του σώματος των *πασνταράν* – το έχει καταστήσει όχι μόνο τον διαχωρισμένο θεσμό που συνιστά εξ ορισμού, αλλά ταυτόχρονα *μια συνολική παραγωγική δύναμη*, η οποία, όμως, με αυτόν τον τρόπο, είναι βυθισμένη στην οικονομική ζωή και την οργανώνει από άκρη σε άκρη. Όλα τα κράτη του κόσμου διαθέτουν αυτή την ισχύ παραγωγικής δύναμης, αλλά όχι ως *κβάντα* συγκεκριμένων κεφαλαίων. Όταν αυτό συμβαίνει, δεν είναι καθοριστικό για τη φύση του κράτους, αλλά δευτερεύον και εξαρτώμενο από τις περιστάσεις. Επιπλέον, τα προσοδικά κράτη δεν δίνουν ώθηση στην οικονομική δραστηριότητα, αλλά τη δηλητηριάζουν, γιατί το κέρδος αποτελεί προαπαιτούμενο που κυρίως αναδιανέμεται. Και επειδή, οπωσδήποτε, είναι προτιμότερο να εισάγεις παρά να παράγεις.

Η εξέγερση κατά της Ισλαμικής Δημοκρατίας μπορεί να αλλάξει χαρακτήρα, αλλά η ανάδειξη, εντός της διαταξικότητάς της, μιας εργατικής (ή προλεταριακής) «ηγεσίας» δεν θα ακολουθήσει μια γραμμική πορεία. Δεν αρκεί να ελπίζουμε ότι η εξέγερση θα περάσει σε κάτι άλλο, ότι θα υπάρξει ρήξη· πρέπει να ορίσουμε την κατάσταση που θα μπορούσε να ξεπεραστεί, επειδή η υπέρβαση προετοιμάζεται μέσα σε αυτή την κατάσταση και δεν είναι αδιάφορη για αυτό που ξεπερνά. Εντός της τρέχουσας δυναμικής, ο οικονομικός αγώνας του προλεταριάτου δεν μπορεί πλέον, όπως μπορούσε ακόμα και το 2010 αμέσως μετά την κρίση, να κατανοήσει τον εαυτό του και να διεξαχθεί – με τη συνείδηση που είχε για τον εαυτό του, μια συνείδηση απολύτως πρακτική και αποτελεσματική – ως έναν ακόμη πολιτι-

κό αγώνα ενάντια σε *μια συγκεκριμένη μορφή κράτους*. Αποτελούσε τότε ακόμα έναν αγώνα που έβρισκε τα όριά του στις μορφές εκπροσώπησης, στις οποίες η καπιταλιστική τάξη μπορούσε να δώσει νόημα· οικειοποιούμενη τη λαϊκή εξέγερση⁶ ως μεταρρύθμιση του κράτους, ως επανεπιβεβαίωση, ενάντια στον λαϊκισμό, της ετερονομίας της οικονομίας και της πολιτικής με στόχο την ανασύσταση του κράτους ως ελεύθερα καπιταλιστικού. Διότι για την ιρανική καπιταλιστική τάξη σε βίαιη ανασύνθεση, το περιεχόμενο αυτής της ανασύνθεσης, το νόημά της, ήταν η διαμόρφωση, η οικοδόμηση ενός ειδικά καπιταλιστικού κράτους, δηλαδή ελεύθερου, δηλαδή *διαχωρισμένου από την κοινωνία*. Αυτή η προοπτική κατέρρευσε κατά την κρίση της παγκοσμιοποίησης υπό αμερικανική εποπτεία και, πιο απλά, εντός του γεωπολιτικού πλαισίου που ακολούθησε την εξάλειψη όλων των ιρανικών «*proxy*» από τις αμερικανο-ισραηλινές επεμβάσεις, από το 2022 και μετά. Αν η ιρανική καπιταλιστική τάξη θέλει να θέσει τέλος στη «συλλογική» της ύπαρξη, αν ένα τμήμα των *πασνταράν* βλέπει τον εαυτό του ως αυτόνομους και ιδιωτικούς καπιταλιστές, είναι τώρα ως *κομπραδόρική τάξη* σε ένα αποικιοκρατούμενο κράτος που θα μπορέσουν, για δικό τους όφελος, να ολοκληρώσουν το σχέδιό τους. Για να γίνει αυτό, θα πρέπει να συνεννοηθούν με τις Ηνωμένες Πολιτείες για την εξάλειψη της «άνωτης ενότητας γύρω από τον Οδηγό»⁷.

Η Ισλαμική Δημοκρατία παρέμεινε αυτό που ήταν, δηλαδή μια πολιτική μορφή που μετατράπηκε σε σχέση παραγωγής, αλλά, παραδόξως, οδήγησε σε μια καπιταλιστική ανάπτυξη της οικονομίας και των κοινωνικών σχέσεων που δεν μπορούν πλέον να συμβιβαστούν με αυτή την *πολιτική σχέση παραγωγής*· μια ανάπτυξη, για την οποία το κράτος πρέπει να βρίσκεται υπεράνω των τάξεων. Μια ανάπτυξη, για την οποία η ένταξη στην παγκοσμιοποίηση του κεφαλαίου γίνεται αναγκαιότητα τη στιγμή που αυτή εισέρχεται σε κρίση, μην αφήνοντας στην κυρίαρχη τάξη, ή σε ορισμένες από τις φράξεις της, άλλη προοπτική εκτός από την υποταγή.

Η εργατική τάξη ή «προλεταριάτο» στο Ιράν

Το προλεταριάτο, από την πλευρά του, είναι τραγικά διχασμένο μεταξύ τμημάτων που απασχολούνται σε βιομηχανίες ενταγμένες στην παγκόσμια διαδικασία του κεφαλαίου· ενός πλήθους ατόμων που επιβιώνουν στην άτυπη οικονομία και είναι ευαίσθητα στο λαϊκό πνεύμα του σιιτισμού· άνεργων νέων, για τους οποίους η δράση των *μπασίτζι* αποτελεί εξέγερση ενάντια στις

⁶ Χρησιμοποιώ σκόπιμα τρεις όρους: εργάτης, προλετάριος, λαϊκός.

⁷ Με κάθε σεμνότητα, πρέπει να πω ότι αυτή η πρόταση γράφτηκε πριν τις 28 Φεβρουαρίου 2026.

επιχειρηματικές και αλαζονικές πρακτικές των καλών συνοικιών· των μικρών κρατικών υπαλλήλων, έτοιμων να ανεχθούν τη μείωση του μισθού τους, αρκεί η διοικητική πληθώρα να συνεχίσει να εγγυάται την απασχόλησή τους⁸· μιας μάζας δομικά άνεργων, έτοιμη για λεηλασίες και ταραχές, αλλά και έτοιμη να βλέπει τη λύση μόνο στην αφοσίωσή της στα θρησκευτικά ιδρύματα· των υπαλλήλων στις υπηρεσίες, οι οποίοι αποτελούν το 40% του ενεργού πληθυσμού και οι οποίοι είναι οι ίδιοι διχασμένοι μεταξύ της εξάρτησής τους από το παζάρι και του οράματός τους για το μέλλον ως απελευθέρωση και φιλελευθεροποίηση όλων των συναλλαγών· των εργαζόμενων σε επιχειρήσεις, οι οποίες οφείλουν την επιβίωσή τους μόνο στη διατήρηση μιας οικονομίας που ζει από επιδοτήσεις καταβαλλόμενες κατά βούληση και οι οποίες, ως εκ τούτου, είναι εγγενώς συνδεδεμένες με τον οικονομικό εθνικισμό. Όλα αυτά εκτός και πέρα από τις «εθνοτικές» διαιρέσεις μεταξύ περσών, αράβων⁹, κούρδων και νομαδικών φυλών.

Ωστόσο, ακόμη και οι αγώνες για τον μισθό οδηγούν τελικά σε μια αποσυναρθρωμένη αναπαραγωγή της εργασιακής δύναμης μεταξύ μισθού, εθνικής κοινωνικής πρόνοιας, βοήθειας από ιδρύματα, οικογενειακής αλληλεγγύης, διαρκούς σύνδεσης με την ύπαιθρο, δραστηριοτήτων στον άτυπο τομέα και πολλαπλών θέσεων απασχόλησης.

Από τη μια πλευρά, ό,τι αφορά τον τομέα των υδρογονανθράκων· από την άλλη, όλα τα υπόλοιπα. Σε μια οικονομία που τροφοδοτείται από την πετρελαϊκή πρόσοδο, η λειτουργία του μισθού διαστρέφεται βαθιά. Οι επιχειρήσεις εκτός του τομέα των υδρογονανθράκων λειτουργούν για την εγχώρια αγορά με τα χαλιά, τα φιστίκια και το σαφράν να συμπληρώνουν τις ιρανικές εξαγωγές. Η φερεγγυότητα της εσωτερικής αγοράς διασφαλίζεται με τη διανομή σημαντικού μέρους της προσόδου υπό μορφή επιδοτήσεων, με αποτέλεσμα η συμβολή των μισθών στη γενική ισορροπία μεταξύ των τομέων παραγωγής να αναιρείται εν μέρει¹⁰. Το αποτέλεσμα είναι ότι η διαίρεση της εργάσιμης ημέρας μεταξύ αναγκαίας εργασίας και υπερεργασίας δεν υπακούει πλέον σε κανέναν νόμο: ούτε σε αυτόν της ισορροπίας μεταξύ των τομέων παραγωγής ούτε καν σε αυτόν της αναπαραγωγής του εργατικού δυναμι-

κού. Αυτή η τελευταία μπορεί να ανατεθεί, χωρίς άμεσους σημαντικούς κινδύνους, στις επιδοτήσεις, στην κοινωνική πρόνοια, στις παραδοσιακές μορφές αλληλεγγύης που επιβιώνουν, αν και έχουν σαρωθεί από τις καπιταλιστικές σχέσεις. Όχι μόνο κάθε μεμονωμένος καπιταλιστής, αλλά και το σύνολο της καπιταλιστικής τάξης που δραστηριοποιείται σε αυτές τις επιχειρήσεις μπορεί να θεωρήσει τότε τον μισθό ως απλή μεταβλητή λογιστικής προσαρμογής. Το ποσοστό της υπεραξίας έχει τότε την τάση να είναι απεριόριστο. Αλλά αν ο ανταγωνισμός παίζει ρόλο, όταν παίζει, μόνο στη συμπίεση των μισθών, μέχρι την κατάργησή τους, αυτό σημαίνει ότι η αύξηση της παραγωγικότητας και η ανταγωνιστικότητα αυτών των επιχειρήσεων τείνουν, από την πλευρά τους, προς το μηδέν. Οι συνέπειες για τους εργατικούς αγώνες είναι ταυτόχρονα καταστροφικές και εκρηκτικές. Καταστροφικές όσον αφορά τη διαπραγματευτική ισχύ και τους συσχετισμούς δυνάμεων· εκρηκτικές όσον αφορά την άρνηση του ίδιου του ορισμού του προλεταριάτου ως τάξης, τον οποίο αυτό αντλεί από τη σχέση του με το κεφάλαιο.

Η άρνηση του ίδιου του ορισμού του ως τάξης, με την οποία το προλεταριάτο έρχεται αντιμέτωπο στη σχέση του με το κεφάλαιο, το επαναφέρει σε μια κατάσταση καθαρής φτώχειας. Αυτή η συνθήκη υπό την ονομασία «απόκληροι», και ανεξάρτητα από την ιδεολογία που εμπεριέχει ένας τέτοιος όρος, αποτελεί μια ταυτότητα που έχει αποκρυσταλλωθεί και αναγνωριστεί εντός της ιρανικής καπιταλιστικής αναπαραγωγής. Το γεγονός ότι το Ιράν έχασε το ραντεβού του με την αναδιάρθρωση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής τη δεκαετία του 1970 έχει συνέπειες για την ταξική πάλη.

Το ιρανικό εργατικό κίνημα έχει αποδυναμωθεί και κατακερματιστεί σημαντικά από την ίδρυση της ισλαμικής δημοκρατίας μέχρι και σήμερα. Η ισλαμική δημοκρατία εισήγαγε θεμελιώδεις διαρθρωτικές και νομικές αλλαγές στον κόσμο της εργασίας, εμποδίζοντας σχεδόν κάθε δυνατότητα οργάνωσης των εργαζομένων. Για παράδειγμα, το εργατικό δυναμικό διασκορπίστηκε σε πολλούς υπεργολάβους, προκειμένου να αποτραπεί οποιαδήποτε συλλογική δράση μεγάλης κλίμακας. Το εργατικό δίκαιο τροποποιήθηκε κατά τέτοιο τρόπο ώστε πάνω από το 90% των ιρανών εργαζομένων απασχολείται χωρίς επίσημη σύμβαση, γεγονός που οδηγεί σε ακραία εργασιακή επισφάλεια. Παράλληλα, οι μισθοί είναι τόσο χαμηλοί που οι εργαζόμενοι αναγκάζονται να κάνουν πολλές δουλειές για να καλύψουν τις ανάγκες τους, κάτι που τους στερεί χρόνο και τους εμποδίζει να προετοιμάσουν ή να υποστηρίξουν δράσεις στα εργοστάσια. Επιπλέον, ένα μεγάλο μέρος της εργατικής τάξης βρέθηκε άνεργο ή στην άτυπη οικονομία. Ως αποτέλεσμα, τα κοινωνικά κινήματα στους χώρους εργασίας παρέμειναν, στις περισσότερες περιπτώσεις, αδόμετα και περιορίστηκαν σε αιτήματα για μη καταβληθέντες μισθούς. (...) Μέσω της μαζικής απελευθέρωσης των τιμών και της διαχει-

⁸ Ας σημειωθεί ότι αποτελούν μόλις το 2% των συλλήψεων της εξέγερσης του 2026.

⁹ Το 2004, λαμβάνουν χώρα διαδηλώσεις των αραβικών πληθυσμών – που συχνά είναι πολύ φτωχοί και αποτελούνται από εποχιακούς εργάτες – οι οποίες καταστέλλονται βίαια (50 νεκροί). Αυτοί οι πληθυσμοί έχουν την «ατυχία» να κατοικούν σε περιοχές με κοιτάσματα πετρελαίου.

¹⁰ Τον Ιανουάριο του 2026, οι επιδοτήσεις καταργούνται, όπως θα δούμε παρακάτω.

ρισης των συναλλαγματικών ισοτιμιών, το κράτος μετέτρεψε το ιρανικό εργατικό δυναμικό σε ένα σχεδόν δωρεάν εμπόρευμα για κάθε επενδυτή¹¹.

Πρέπει να ξεκινήσουμε από τη συνολική αντίφαση, αυτή που χρωματίζει και δίνει νόημα σε όλες τις άλλες αντιφάσεις και σε όλες τις συγκρούσεις· μέσα σε αυτήν την ολική (ολοποιοτική) αντίφαση, οι εργατικοί αγώνες έχουν παγιδευτεί. Θα μπορούσε να θεωρηθεί πολύ θετικό το γεγονός ότι ο αγώνας της επίσημης εργατικής τάξης του πετρελαίου, το οποίο κρατά τα ηνία της εξουσίας, κατά τη διάρκεια των απεργιών του Ιουνίου 2021 βγήκε από τον αυστηρά διεκδικητικό συνδικαλισμό της· ωστόσο, όταν οι απεργίες επεκτάθηκαν τον Ιούλιο, η αναζωπύρωση προήλθε από τις υπερβολές του τομέα. Το πέρασμά του αγώνα της στην πολιτική είναι η πάλη ενάντια σε μια *συγκεκριμένη μορφή κράτους* που βρίσκει τη λύση της σε μια «μεταρρύθμιση του κράτους». Επιπλέον, αυτή η μεταρρύθμιση δεν θα μπορούσε παρά να σημαίνει την, ενδεχομένως βίαιη, ρήξη της με την τεράστια μάζα του άτυπου προλεταριάτου, το οποίο είναι σε θέση, αφού βγει στους δρόμους, να μετατραπεί ξανά σε «τάγματα της αντεπαναστάσεως». Όταν αυτό το ελάχιστο τμήμα της εργατικής τάξης έμπαινε στο κίνημα με τη μορφή της απεργίας, αδύνατη για την τεράστια πλειοψηφία του προλεταριάτου στο Ιράν, με τα δικά του υλικά αιτήματα εκφρασμένα σε άμεσα πολιτικούς όρους, υπήρχε μεγάλος κίνδυνος – με βάση τα τότε χαρακτηριστικά της εξέγερσης – αυτά να ενσωματωθούν, να αναδιατυπωθούν, να μεταφραστούν με τους όρους του πολιτικού διακυβεύματος, στη βάση του οποίου είχαν διαμορφωθεί οι κοινωνικές αντιθέσεις στο Ιράν και του οποίου το «ιδεολογικό κόμμα» κατείχε το κλειδί.

Υπάρχει, επίσης, ένα μεγάλο τμήμα του ιρανικού πληθυσμού για το οποίο δεν μιλάμε ποτέ, χωρίς την υποστήριξη, ακόμη και παθητική, του οποίου η ανατροπή του Σάχη δεν θα ήταν δυνατή και χωρίς το οποίο η ανατροπή της Ισλαμικής Δημοκρατίας δεν είναι δυνατή: οι μικροαγρότες, μιας και οι εκμεταλλεύσεις κάτω των 10 εκταρίων είναι πανταχού παρούσες στο Ιράν. Η απλή πίεση αυτής της αγροτικής μάζας, πέρα από την ενδεχόμενη άμεση συμμετοχή της στην εξέγερση, επηρεάζει το μέλλον της από δύο απόψεις: της αγροτικής εξόδου και του υπερπληθυσμού· την αλληλεγγύη και τη διαμόρφωση μιας ταυτότητας του φτωχού που δεν είναι καθαρά καπιταλιστική. Η υποστήριξη της προς την Ισλαμική Δημοκρατία είναι ασταθής, αλλά το τέλος της θα σήμαινε για εκείνη τη θανατική της κατάδικη.

Για τους αγρότες, όπως και για πολλούς «απόκληρους» των πόλεων, ο εκσυγχρονισμός και η δημοκρατία ση-

μαίνουν αυξανόμενες ανισότητες μεταξύ των τάξεων, καθώς και το τέλος κάθε μορφής προστασίας που μπορούσε να προσφέρει η – σε μεγάλο βαθμό τεχνητή – διατήρηση των παραδοσιακών αξιών. Εκεί ριζώνει μια πολιτισμική απόρριψη του «υποκριτικού» και «δουτικοποιημένου» ρεφορμισμού. Η δημοκρατική δυναμική, σε κοινωνικές κατηγορίες που εξακολουθούν να είναι έντονα διαποτισμένες από τον αγροτικό ολισμό, αποτελεί μια αφόρητη κοινωνική και πολιτισμική αποστέριση, όσο περισσότερο συνοδεύεται από τον αυξανόμενο ρόλο των γυναικών στην αγροτική κοινωνία¹².

Κάθε προοπτική αγώνα στο Ιράν, ακόμη και αυστηρά αστική ή εργατική, εξαρτάται από το βάρος αυτού του περιβάλλοντος· το αγροτικό ζήτημα τίθεται στο εσωτερικό των ίδιων των εργατικών αγώνων. Όλος ο δημοκρατικός και πολιτιστικός λόγος ηχεί πλέον, και σήμερα, όλο και πιο κενός στα αυτιά αυτού του πληθυσμού¹³.

Αυτή η σύνθεση της εργατικής τάξης αποδεικνύεται σήμερα ως η βάση του αδιεξόδου κάθε σχεδίου που προέρχεται από τις μεσαίες τάξεις και που διαμορφώνει με τον δικό του τρόπο το «εργατικό σχέδιο» (βλ. παρακάτω).

Το τέλος του «ιδεολογικού κόμματος»¹⁴

¹² Théo Cosme, *ό.π.*, σελ.135.

¹³ (στυμ) «Στο Ιράν, δεν μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι έχουν εξαφανιστεί οι «εθνικές συνθήκες της επανάστασης» χωρίς να εξετάσει το αγροτικό ζήτημα. Και αυτό από δύο πλευρές. Υπάρχει αγροτικό ζήτημα που εμποδίζει την ανάπτυξη του καπιταλισμού ή την πόλωση της ταξικής πάλης μεταξύ προλεταριάτου και κεφαλαίου; Ποια είναι η θέση της αγροτιάς (περίπου το 25% του ενεργού πληθυσμού) στην ταξική πάλη στο Ιράν; Φυσικά, πρέπει να ξεκινήσουμε από την αγροτική μεταρρύθμιση του 1962-63, κεντρικό σημείο της «λευκής επανάστασης» που έλαβε χώρα την εποχή του Σάχη. Σε δύο χρόνια, η αγροτική μεταρρύθμιση εφαρμόστηκε σε 8.000 χωριά χωρίς να συναντήσει καμία σοβαρή δυσκολία κατά τη διάρκεια της υλοποίησής της. Η αγροτική δομή του Ιράν είχε παραμείνει αμετάβλητη από την εποχή πριν από την Αχαιμενιδική Αυτοκρατορία. Ούτε η άφιξη των αράβων, ούτε οι εισβολές των μογγόλων είχαν αλλάξει αυτή τη δομή», Théo Cosme, *ό.π.*, σελ.119-20.

¹⁴ Ο όρος «κόμμα» χρησιμοποιείται εδώ με μια έννοια, η οποία θα μπορούσε, μόνο κατ' αναλογία, να φωτιστεί από την έκφραση «ιστορικό κόμμα» που χρησιμοποίησε ο Μαρξ στην επιστολή του προς τον Φράιλινγκραθ στις 29 Φεβρουαρίου 1860: «*Σημειώνω καταρχάς: αφού, κατόπιν αιτήματός μου, η «Ένωση» διαλύθηκε τον Νοέμβριο του 1852, δεν ανήκα – ούτε ανήκω – σε καμία μυστική ή δημόσια οργάνωση· επομένως, το κόμμα, με την εντελώς εφήμερη έννοια του όρου, έχει πάψει να υπάρχει για μένα εδώ και οκτώ χρόνια. (...) Εννοώ τον όρο κόμμα με την ευρεία ιστορική του έννοια...».*

¹¹ Leila Hosseinzadeh, συνέντευξη στην εφημερίδα *I'Humanité*, 16 Ιανουαρίου 2026.

Το 2022, μετά τη δολοφονία της Μαχσά, η οποία δεν φορούσε σωστά τη μαντίλα, από την αστυνομία, το κίνημα δύσκολα μπορούσε να προχωρήσει πέρα από την προοπτική ενός κοσμικού κράτους, ενός συμβατικού αστικού κράτους. Χωρίς να ανατρέξουμε στις ρίζες της Ισλαμικής Δημοκρατίας, πρέπει να θεωρήσουμε, από τις αρχές της δεκαετίας του '90 και μετά, τις αμέτρητες εξεγέρσεις, ταραχές, απεργίες και διαδηλώσεις ως ένα ενιαίο κίνημα, του οποίου την ενότητα καθορίζει η πολιτική φύση των ταξικών σχέσεων στο Ιράν. Ενιαίο κίνημα στον βαθμό που όλα επιλύονται πάντα εντός των αντιφάσεων και των εσωτερικών εμποδίων που είναι εγγενή στη φύση του κράτους. Αυτό ισχύει για κάθε τάξη ή ταξική μερίδα που συμμετέχει στο κίνημα, καθεμία από τις οποίες μπορεί, εκ περιτροπής, να βρει επίσης στο κράτος *προνόμια*: ένα κράτος, το οποίο είναι βυθισμένο στην κοινωνία και έχει γίνει το ίδιο η διασταύρωση των σχέσεων παραγωγής που το διαπερνούν. Αυτή είναι η αδυναμία του: μπορεί να δεχτεί επίθεση από όλες τις πλευρές· αλλά και η ισχύς του: αν δεχτεί επίθεση από τη μια πλευρά, βρίσκει στήριξη από την άλλη.

Η καινοτομία του 2022 σε σχέση με το 2009 ή το 2019 είναι ότι όλες οι τάξεις – συμπεριλαμβανομένων μερίδων των κυρίαρχων τάξεων, ακόμη και στα ανώτατα ηγετικά κλιμάκια όπου η αναμέτρηση οφείλει να γίνεται με βγαλμένα τα μαχαίρια – οι ομάδες και τα στρώματα έχουν τεθεί ταυτόχρονα σε κίνηση. Πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη σε όλες τις ιρανικές εξεγέρσεις η περιφερειακή συνιστώσα, καθώς και η μεγάλη βία της καταστολής σε αυτές τις περιοχές. Θα ήταν λάθος να θεωρηθεί η εξέγερση του 2022 ως καθαρά πολιτιστική υπόθεση μεταξύ γυναικών και μαντίλας. Στη βάση υπήρχε ήδη η *ακραία οικονομική, διατροφική και υγειονομική ένδεια* – η Covid είχε σπείρει την καταστροφή – στην οποία βρισκόταν, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, η συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού. Τον Μάιο του 2022, η κυβέρνηση κατέργησε τις επιδοτήσεις στην τιμή του ψωμιού, οι διαδηλωτές επιτέθηκαν σε βάσεις των ισλαμικών πολιτοφυλακών μπασίντζι (5 νεκροί), ενώ την ίδια στιγμή η κατάρρευση ενός πύργου στο Αμπαντάν (19 νεκροί) προκάλεσε νέες ταραχές εναντίον του καθεστώτος και της διαφθοράς. Από τον Ιούνιο, οι διαδηλώσεις που αφορούν στην *επιβίωση* είναι καθημερινές στην Τεχεράνη. Σε αυτό το πλαίσιο πρέπει να τοποθετηθούν τα γεγονότα που ακολούθησαν τη δολοφονία της Μαχσά. Το κράτος δεν έλεγχε πλέον τίποτα όσον αφορά στις τιμές εξαγωγής, τις εισαγωγές, τις επιδοτήσεις στα προϊόντα, τον προϋπολογισμό, τις πιστώσεις και τα δάνεια. Όλο το σύστημα που λειτουργούσε ως προσοδική οικονομία είχε μπλοκαριστεί, εκεί όπου κάθε δραστηριότητα

μπορούσε να γίνει πρόσοδος το μάννα δεν κυκλοφορούσε πια. Ήδη κατά τις ταραχές του 2019 για τις τιμές των καυσίμων είχαν γίνει επιθέσεις σε τράπεζες και θρησκευτικά ιδρύματα και η εργατική τάξη συμμετείχε σε αυτές με διάσπαρτο και διάχυτο τρόπο μέσα στον «λαό». Στη συνέχεια, ήρθε ο κορωνοϊός, ο πληθωρισμός εκτοξεύτηκε και το χρήμα κατέρρευσε. Στις διαδηλώσεις που ακολούθησαν τον Ιούλιο του 2020, μετά την επιβεβαίωση της καταδίκης σε θάνατο τριών ατόμων λόγω των ταραχών του 2019, οι άνθρωποι που τους άγγιζε περισσότερο δεν είχαν τίποτα να χάσουν. Τον Αύγουστο του 2020, από τους 80 εκατομμύρια κατοίκους, 60 εκατομμύρια χρειάζονταν βοήθεια για να επιβιώσουν, κυρίως στις πόλεις του Νότου¹⁵.

Όλα αυτά θα παρέμεναν απλές γενικότητες, αν δεν είχαν εμπλουτιστεί και διαμορφωθεί από αυτό που έβαλε φωτιά σε ολόκληρη την πεδιάδα και έδωσε νόημα σε αυτή τη «σύγκλιση», κάτι που δεν συνιστά απαραίτητα ενότητα: αν μια εξέγερση γίνεται *καθολική*, δεν είναι επειδή αποτελεί *άθροισμα*. Η αντίφαση του φύλου εμφανίστηκε τότε ως η αποκρυστάλλωση αυτού του «καθολικού», αλλά με τη μορφή της φυσικής ουσιοποίησης των γυναικών: «η γυναίκα είναι η ζωή».

Η καθολικοποίηση δεν συνιστά «σύγκλιση», δεν αποτελεί άθροισμα, αλλά παρουσία των άλλων και του συγκεκριμένου λόγου ύπαρξής τους μέσα σε κάθε αγώνα υπό τη μορφή «δομικής αιτιότητας»¹⁶. Όλα τα στοιχεία μιας κοινωνίας συνδέονται μεταξύ τους, αλλά δεν διακατέχονται *εξίσου* από τη δυναμική του τρόπου παραγωγής και, κατά συνέπεια, από την αντίφαση που οδηγεί στην υπέρβασή του· εκτός αν τα υποτάξουμε όλα σε μια «γενική θεωρία» της αλλοτρίωσης ή της εκμετάλλευσης. Το πρόβλημα έγκειται στο γεγονός ότι, αν η υποκείμενη, ουσιώδης λογική των σχέσεων παραγωγής καταλήγει πάντα να επιβάλλει τον καθοριστικό της ρόλο, αυτό δεν γίνεται ποτέ *με τους δικούς της όρους*· και αυτό είναι φυσιολογικό λόγω των αναγκαίων μεταμορφώσεων των σχέσεων παραγωγής.

Για να αποτελέσει η αντίφαση του φύλου τη συμπύκνωση όλων των αντιφάσεων σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή, θα έπρεπε η κατάσταση των γυναικών στο Ιράν να μην αποτελεί αντίθεση προς μια συγκεκριμένη «αρχαϊκή» συνθήκη, την οποία θα εκπροσωπούσε η μαντίλα. Δηλαδή, θα έπρεπε να γίνει, ξεκινώντας

¹⁵ Το 2022, εκτιμάται ότι 14 εκατομμύρια άνθρωποι ζούσαν στα περίχωρα των πόλεων, κάτι που είναι αναπόφευκτο όταν μιλάμε για την εργατική τάξη και/ή το προλεταριάτο στο Ιράν.

¹⁶ Αιτιότητα μέσα σε μια δομή ή, για να χρησιμοποιήσουμε την έκφραση του Μαρξ, σε μια «οργανική ολότητα» ή «ο αιθέρας που δίνει νόημα σε όλους τους καθορισμούς»: πρόκειται για ένα σημαντικό θεωρητικό ζήτημα που είναι δύσκολο να αναγνωρισθεί.

από αυτήν την κατάσταση, κάτι άλλο πέρα από τον αγώνα ενάντια στην Ισλαμική Δημοκρατία, ώστε ο γυναικείος αγώνας να μην αφορά μια συγκεκριμένη μορφή καταπίεσης – τη μαντίλα, μια σειρά απαγορεύσεων και περιορισμών – αλλά να αφορά αυτό που κάνει τους ανθρώπους να κατονομάζονται και να κατηγοριοποιούνται ως «γυναίκες». Κάτι που δεν μπορεί να ενταχθεί σε μια εξέγερση ενάντια στην εκμετάλλευση χωρίς μια σύγκρουση μεταξύ ανδρών και γυναικών, όταν όλοι οι λογαριασμοί, αργά ή γρήγορα, θα τακτοποιηθούν. Η ισλαμική εξουσία δεν αποτελεί παρά μια συγκεκριμένη μορφή καταπίεσης των γυναικών, η οποία, ως ιδιαιτερότητα, αντιτίθεται στην τρέχουσα γενικότητα αυτής της καταπίεσης, η οποία είναι η δυτική μορφή. Αυτή η τελευταία βιώνεται, δικαίως, ως η καταπίεση του απομονωμένου, ελεύθερου, υπεύθυνου για τον εαυτό του ατόμου κ.λπ. Δεν μπορούμε παρά να υποστηρίξουμε την απόρριψη αυτής της συγκεκριμένης μορφής, αλλά είναι η «δυτική μορφή καταπίεσης» που επιβάλλεται σε όλες τις διαμαρτυρίες που προέρχονται από τις λεγόμενες «αρχαϊκές» συνθήκες και μάλιστα, σε σχέση με τη «Δύση», ως το *ιδανικό* πρότυπο που πρέπει να υιοθετηθεί.

Η κατάσταση των γυναικών αποτελούσε το κριτήριο για το ιδεολογικό κόμμα που επικεντρωνόταν στις μεσαίες τάξεις, αλλά το οποίο, λόγω της ίδιας της φύσης του ιρανικού κράτους, ήταν ικανό να συνθέσει όλες τις αντιπολιτευτικές δυνάμεις, συμπεριλαμβανομένων των εργατικών¹⁷.

Το ιδεολογικό κόμμα της ελευθερίας, το οποίο δεν αρκεί να οριοθετηθεί από τα άμεσα συμφέροντα της μεσαίας τάξης, έχει στέρεες βάσεις παρά τις μεταβολές που έχουν επέλθει στην ιρανική κοινωνία. Αυτό σημαίνει ότι, στιγμιαία, μπορεί να παρουσιαστεί ως η γενική έκφραση των συμφερόντων της κοινωνίας, υποβιβάζοντας όλα τα άλλα ταξικά συμφέροντα σε κατάσταση αυστηρά μερικού συμφέροντος, χωρίς άλλη προοπτική πέραν αυτής της μερικότητας (η υπογράμμιση δική μας τώρα)¹⁸.

Ας υποθέσουμε ότι το 2022, όπως και το 2026, «ολόκληρη η κοινωνία βρίσκεται σε εξέγερση», αλλά ποιος κρατά τη δυνατότητα έκφρασης της ολότητας και με ποιους όρους;

Η προϋπόθεση για την επιτυχία αυτού του ιδεολογικού κόμματος έγκειται, στα δύο άκρα, αφενός, στην ικανότητά του να εκπροσωπεί μια αξιόπιστη εναλλακτική λύση για ένα τμήμα της αστικής τάξης, κάτι που είναι πολύ πιθανό, δεδομένου του πόσο έντονες είναι οι διαιρέσεις της αστικής τάξης (η ίδια η δυνα-

τότητα να προσελκύσει ένα τμήμα της αστικής τάξης που δεν κατέχει την αστική του θέση ατομικά αλλά λόγω της συμμετοχής του σε μια κρατική ή ημικρατική γραφειοκρατία και του οποίου τα μέλη ονειρεύονται να γίνουν «αληθινοί αστοί» είναι επίσης μια διαδικασία που μπορεί να εξεταστεί)· αφετέρου, στην ικανότητά του να κινητοποιήσει την εργατική τάξη αποκόπτοντάς την από τους «απόκληρους» και όλους όσους επιβιώνουν στο περιθώριο. Είναι πολύ πιθανό ότι, σε μια περίοδο όπου πολλαπλασιάζονται οι εργατικές απεργίες εναντίον εργοδοτών (ιδιωτών ή μη) που δεν εκπληρώνουν πλέον τη λειτουργία τους, μια «ανοιχτή οικονομία», «απαλλαγμένη από τις ευνοιοκρατίες» και που δεν «σπαταλά τα χρήματα της πετρελαϊκής προσόδου», θα μπορέσει να εκφράσει με επιτυχία τα όρια αυτών των εργατικών αγώνων για τον μισθό και την απασχόληση¹⁹.

Πρέπει να προσέχουμε να μην ανάγουμε τον αγώνα των γυναικών σε απλή αναγκαιότητα του *ιδεολογικού κόμματος*, καθώς αποτελεί επίσης αγώνα που έχει τη δική του σημασία, τα δικά του συμφέροντα και κίνητρα.

Στις περισσότερες αναλύσεις και σχόλια σχετικά με την εξέγερση του Ιανουαρίου 2026 και την καταστολή της, διαπιστώνεται μια κάποια λύπη *«για την έλλειψη οργάνωσης που θα ενοποιούσε το κίνημα γύρω από σαφή οικονομικά και πολιτικά αιτήματα»*²⁰. Πριν εκφράσουμε τη λύπη μας, πρέπει να αναρωτηθούμε για τις αιτίες αυτής της έλλειψης. Η ίδια η Leila Hosseinzadeh υπενθυμίζει ότι στις φοιτητικές διαδηλώσεις του Δεκεμβρίου 2017 και του Ιανουαρίου 2018 εμφανίστηκε το σύνθημα που έγινε κεντρικό: *«Ρεφορμιστές, ριζοσπάστες, τελείωσε!»*. Ο Armin Messenger καταλήγει στην ίδια διάγνωση:

Μεταξύ 54 και 65 τοις εκατό των συνθημάτων αποτελούν μέρος μιας μετωπικής αντίστασης στο καθεστώς και στη φιγούρα του Οδηγού Χαμενεΐ (Θάνατος στον Χαμενεΐ, Θάνατος στη δικτατορία), χωρίς όμως να αναδύεται κάποιο δομημένο πολιτικό σχέδιο. Αυτή η κατάσταση δεν αντανακλά μόνο μια ριζική απόρριψη της υπάρχουσας τάξης, αλλά υποδηλώνει επίσης ένα αδιέξοδο, που χαρακτηρίζεται από την επανάληψη παλαιών συνθημάτων και την απουσία εναλλακτικών πολιτικών προτάσεων. Αυτό το πολιτικό κενό ερμηνεύει εν μέρει τον αυξανόμενο χώρο που καταλαμβάνουν τα μοναρχικά συνθήματα²¹.

¹⁹ Théo Cosme, *ό.π.*, σελ.146-47.

²⁰ Leila Hosseinzadeh, *ό.π.*. Παρακάτω θα προσθέσει ότι *«το θεμελιώδες πρόβλημά μας έγκειται στην απουσία μιας οργανωμένης δύναμης ικανής να ανατρέψει το καθεστώς της Ισλαμικής Δημοκρατίας. (...) Ο λαός μας θα μπορούσε να ανατρέψει το καθεστώς, αν υπήρχε μια καθοδηγητική και ηγεμονική δύναμη»*.

²¹ Armin Messenger, *Iran. Cartographie d'un soulèvement*,

¹⁷ Δεν πρέπει να ξεχνάμε όλες τις εσωτερικές διαιρέσεις αυτής της εργατικής τάξης, η οποία ήταν ήδη διχασμένη όσον αφορά τη «συμμετοχή» της σε αυτό το «κόμμα».

¹⁸ Théo Cosme, *ό.π.*, σελ.140.

Σε ένα άρθρο της σχετικά με την εξέγερση του Ια-νουαρίου, η Paola Rivetti παρουσιάζει «τις αδυναμίες του δημοκρατικού αντισχεδίου»:

Από την ίδρυσή της, πριν από σαράντα επτά χρόνια, η Ισλαμική Δημοκρατία έχει περάσει από διάφορες φάσεις, κατά τη διάρκεια των οποίων μεταβλήθηκε ο βαθμός ανοχής της έναντι της πολιτικής διαφωνίας. Καθώς απέτυχε η προσπάθεια εδραίωσης δύο πόλων στην εθνική πολιτική σκηνή, του συντηρητικού και του μεταρρυθμιστικού, το πολιτικό φάσμα μετατοπίστηκε σαφώς προς τα δεξιά. Η αυταρχική οπισθοδρόμηση του καθεστώτος επιβεβαιώθηκε από διάφορους παράγοντες, οικονομικούς και ασφαλείας. Αφενός, οι νεοφιλελεύθερες οικονομικές πολιτικές περιόρισαν την πρόσβαση στα δικαιώματα και στα μέσα διαβίωσης μέσω ιδιωτικοποιήσεων, περικοπών στις κοινωνικές δαπάνες και απορρύθμισης· από την άλλη, η ολοένα και ισχυρότερη καταστολή κάθε δημοκρατικής εμπειρίας και κάθε μορφής οργάνωσης που, ξεκινώντας από τη βάση, διεκδικούσε οικονομικά, κοινωνικά ή πολιτικά δικαιώματα, υπονόμεισε την ανάδυση μιας μορφής συνολικής αντίθεσης στο καθεστώς²².

Δεν αποτελεί έκπληξη, επομένως, το γεγονός ότι συχνά αναδεικνύονται τα χαρακτηριστικά του αυθορμητισμού και της παρόρμησης στις σημερινές διαδηλώσεις: χωρίς καθιερωμένες πολιτικές δομές, οι διαδηλώσεις δεν διαθέτουν μια πλατφόρμα, στην οποία να συγκλίνουν όσον αφορά στην οργάνωση και την ιδεολογία. Αυτή η κατάσταση, η οποία οφείλεται κυρίως στην καταστολή του κράτους που στην πραγματικότητα εμπόδισε την ανάπτυξη τέτοιων δομών, αποδυναμώνει τα κινήματα και την ικανότητά τους να επιβληθούν.

Αυτό που έχει εξαφανιστεί στο Ιράν είναι το ίδιο το θεμέλιο που έδινε νόημα στο *ιδεολογικό κόμμα* και στην προοπτική της «κοσμικής και κοινωνικής δημοκρατίας»: η ύπαρξη μιας εργατικής τάξης που χρησίμευε ως σημείο αναφοράς για αυτό το σχέδιο και αποτελούσε το θεμέλιο του. Ακόμη και αν ήταν φανταστικά προσδιορισμένη, καθώς είχε ήδη αποδομηθεί βαθιά, αυτή η «εργατική τάξη» μπορούσε να είναι το ιδανικό σημείο αναφοράς για το *ιδεολογικό κόμμα*, εφόσον μια εθνική καπιταλιστική προοπτική μπορούσε να αποτελεί έναν περισσότερο ή λιγότερο «ρεαλιστικό» στόχο. Αυτή η προοπτική κατέρρευσε από το 2022 και μετά, αφήνοντας το *ιδεολογικό κόμμα* να αιωρείται στο κενό.

Αν και οι μεσαίες τάξεις εξακολουθούν να προωθούν-

στον ιστότοπο orientxxi.info, 22.1.2026. Αφήνουμε στον Armin Messsager την εκτίμηση των συνθημάτων σε ποσοστά.

²² Paola Rivetti, *Peuple, guerre, résistance: la société irannienne au-delà du blackout*, στον ιστότοπο legrandcontinent.eu, 22.1.2026.

νται ως κεντρικοί φορείς των εξεγέρσεων, δεν μπορούν πλέον να αποτελέσουν ένα *ιδεολογικό κόμμα*. Ένα κόμμα του οποίου το πρόγραμμα, υπό το πρόσχημα της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του φεμινισμού κ.λπ., θα αντιπροσώπευε την καθολική ενσωμάτωση της χώρας: ένα ελεύθερο κράτος και μια ελεύθερη καπιταλιστική τάξη. Κάτι τέτοιο θα συνεπαγόταν την ανασύνθεση της αστικής τάξης, η οποία δεν θα δίσταζε τότε να θυσιάσει ορισμένα από τα μέλη της, αλλά θα σήμαινε επίσης μαζικές απολύσεις και το τέλος της προσοδικής αναδιανεμητικής πολιτικής.

Η μεσαία τάξη ήθελε τον διαχωρισμό της πολιτικής από τη θρησκεία, καθώς η σύγχυση μεταξύ των δύο φρέναρε την κοινωνική ανέλιξη της και εμπόδιζε την «αξιοκρατική αναγνώριση των ικανοτήτων»· ήταν υπέρ ενός λιγότερο γραφειοκρατικού συστήματος και μιας πραγματικής απελευθέρωσης της νομοθεσίας σχετικά με τις ξένες επενδύσεις, ενός νόμου ίδιου για όλους σε θέματα συναλλάγματος, φορολογίας και πρόσβασης στο πιστωτικό σύστημα· επιθυμούσε το τέλος της διαρροής εγκεφάλων στο εξωτερικό, την κοινωνική ένταξη της νεολαίας. Ο γεωπολιτικός υπερκαθορισμός και η κρίση της παγκοσμιοποίησης υπό αμερικανική εποπτεία ανέτρεψαν αυτά τα σχέδια.

Είναι εντελώς προφανές ότι το μισό του συνολικού πληθυσμού, το οποίο είναι κάτω των 25 ετών, δεν ανήκει εξ ολοκλήρου σε αυτές τις μεσαίες τάξεις. Ωστόσο, οι δυσκολίες ενσωμάτωσής λόγω ανεργίας και η διαβίωσή σε μια κοινωνία πολιτιστικά μπλοκαρισμένη το φέρνουν πιο κοντά στις απογοητεύσεις των μεσαίων τάξεων. Η εξουσία βρίσκεται αντιμέτωπη με έναν «στρατό» τριάντα έως σαράντα εκατομμυρίων «επαναστατημένων» νέων χωρίς μέλλον, τους οποίους είναι πολύ δύσκολο να ελέγξει. Νέοι που αποδίδουν στους γονείς τους την ευθύνη για μια επανάσταση, της οποίας πληρώνουν οι ίδιοι το τίμημα. Στο φανταστικό τους, καταλήγουν να πιστεύουν ότι η περίοδος του Σάχη ήταν η χρυσή εποχή του Ιράν.

Όλες οι αναλύσεις και οι δηλώσεις σχετικά με την απουσία οργάνωσης ή απλώς μιας ιδεολογίας, ενός σχεδίου, που να δίνει προοπτική στην εξέγερση βασίζονται στην ανάμνηση μιας εποχής που έχει πλέον παρέλθει. Στις προηγούμενες περιόδους που χρησιμεύουν ως σημεία αναφοράς, το «σοσιαλιστικό και δημοκρατικό εργατικό» σχέδιο αποτελούσε τη βάση κάθε οργάνωσης ή συνολικού οράματος διαμαρτυρίας. Αν «οι εξεγέρσεις και οι ταραχές που παρατηρούμε στο Ιράν όπως και στην Ευρώπη δεν έχουν ένα όραμα για το μέλλον ικανό να προτείνει μια εναλλακτική λύση στο υπάρχον»²³, αυτό οφείλεται στο ότι η «εργατική τάξη» δεν θα τους παρέχει πλέον ούτε τη βάση, ούτε το υλικό για την προοπτική ή το πολιτικό σχέδιό τους. Σύμφωνα

²³ Paola Rivetti, *ό.π.*

με τον Armin Messenger «τα λαϊκά προάστια της Τεχεράνης, που συμμετείχαν ενεργά στις διαδηλώσεις του 2019, δεν κινητοποιήθηκαν μαζικά»²⁴.

Αυτό το «σοσιαλιστικό και δημοκρατικό εργατικό» σχέδιο, που αποτελούσε τη βάση των πάντων, υιοθετήθηκε, αναδιατυπώθηκε και επαναπροσδιορίστηκε από μια μερίδα της αστικής τάξης και των αναδυόμενων μεσαίων τάξεων, οι οποίες ήταν φορείς κοινωνικών και εθνικών, ακόμα και εθνικιστικών οπτικών. Αυτές οι τάξεις ή ταξικές μερίδες έχουν πλέον χάσει αυτό που έδινε ώθηση στα δικά τους συγκεκριμένα αιτήματα, ορφανές από το υλικό που μπορούσαν να αξιοποιήσουν και να μορφοποιήσουν. Δεν υπάρχει πλέον για την «οργάνωση-που-δίνει-νόημα-στην-εξέγερση» τροφή για να μασήσει. Το προλεταριάτο δεν έχει πλέον σχέδιο και η πολιτική έχει μεγάλη ανεπάρκεια εξαιτίας αυτού. Οι εναλλακτικές έχουν πεθάνει, δεν υπάρχει πλέον ιδεολογικό κόμμα, δεν υπάρχει πλέον για το Ιράν ένας εθνικός καπιταλισμός που πρέπει να αρθρωθεί με τον παγκόσμιο. Στην αντίφασή της με το κεφάλαιο, η εργασία δεν προσφέρει πλέον τη βάση, το περιεχόμενο μιας «εναλλακτικής λύσης στο υπάρχον»· αντίθετα, είναι το ιρανικό υπάρχον που σκληραίνει και αναζητά στο εσωτερικό του νόημα και ρυθμίσεις²⁵.

Η εργατική τάξη δεν αποτελεί πλέον την κινητήρια δύναμη των αστικών/καπιταλιστικών μετασχηματισμών· εισερχόμαστε στον χώρο του συμβάντος, του τυχαίου. Μια δράση, μια πρακτική, μια κατάκτηση μπορούν να αρχίσουν να συμπυκνώνουν την εξέγερση και ξαφνικά να της δώσουν νόημα. Η οργάνωση μπορεί τότε να γεννηθεί, γεννιέται από τη δράση, από ένα βραχυκύκλωμα στις αιτιώδεις αλυσίδες.

Σε μια συνθήκη όπου οι ανισότητες στη διανομή του πλούτου έχουν μόνο ενταθεί – κυρίως στις αστικές περιοχές – οι εργάτες, των οποίων η αγοραστική δύναμη έχει μειωθεί, διστάζουν να συμμετάσχουν μαζικά στην εξέγερση, της οποίας η επιτυχία εξαρτάται τελικά από αυτούς. Έχουν κάθε είδους επιφυλάξεις έναντι τόσο των πασνταράν όσο και των φιλελεύθερων «μεταρρυθμιστών» τους οποίους έχουν δει επί τω έργω· ομοίως, έναντι των υποστηρικτών της «κοσμικής δημοκρατίας». Πλέον η επιλογή δεν είναι μεταξύ δύο τάσεων της Ισλαμικής Δημοκρατίας, ούτε καν η προοπτική της «κοσμικής δημοκρατίας». Οι δικές τους υλικές διεκδικήσεις δεν μπορούν πλέον να ενσωματωθούν, να αναδιατυπωθούν, να μεταφραστούν με όρους πολιτικών διακυβευμάτων, εντός των οποίων μέχρι τώρα παράγονταν οι κοινωνικές αντιφάσεις.

²⁴ Armin Messenger, *ό.π.*

²⁵ Βλέπε τις εσωτερικές συγκρούσεις στους πασνταράν σχετικά με το μέλλον τους και τη στάση τους απέναντι στον Οδηγό, την ανώτερη συλλογική ενότητα των φατριών.

Η συμμαχία του σημερινού καθεστώτος με τη μικροκαλλιεργητική τάξη κλονίζεται, αλλά μια ελίτ των πασνταράν, αυτονομημένη από την κηδεμονία της ανώτερης ενότητας, θα μπορούσε να επιχειρήσει να καταφύγει σε αυτή τη μάζα των μικροκαλλιεργητών· για τους οποίους, αντίθετα, το τέλος της Ισλαμικής Δημοκρατίας αποτελεί αναμφίβολα καταδίκη σε θάνατο. Για τους αγρότες, όπως και για πολλούς «απόκληρους» των πόλεων, ο εκσυγχρονισμός και η δημοκρατία είναι συνώνυμες των αυξανόμενων ανισοτήτων μεταξύ των τάξεων, του τέλους όλων όσα μπορούσε να αντιπροσωπεύει ως προστασία η διατήρηση των παραδοσιακών αξιών, έστω και σε μεγάλο βαθμό τεχνητή. Εκεί ριζώνει η πολιτιστική απόρριψη του «υποκριτικού» και «δυτικοποιημένου» ρεφορμισμού. Η δημοκρατική δυναμική, για κοινωνικές κατηγορίες που εξακολουθούν να είναι έντονα επηρεασμένες από τον αγροτικό ολισμό, συνιστά αφόρητη κοινωνική και πολιτιστική στέρση, πόσο μάλλον όταν συνοδεύεται από τον αυξανόμενο ρόλο των γυναικών στην αγροτική και αστική κοινωνία.

Ακόμη και για κοινωνικές κατηγορίες όπως οι μικροκαλλιεργητές, η Ισλαμική Δημοκρατία έχει καταστεί ξεπερασμένο καθεστώς είτε επειδή δεν μπορεί πλέον να τηρήσει τις υποσχέσεις της είτε επειδή δεν το επιθυμεί πλέον· αλλά ο δημοκρατικός μεταρρυθμιστικός λόγος των μεσαίων τάξεων και των ελίτ, ο πολιτιστικός και πολιτικός λόγος μέσω του οποίου ενώνουν τις δυνάμεις τους, ακούγεται κούφιος στα αυτιά αυτού του πληθυσμού. Η εξέγερση του Ιανουαρίου 2026 δεν αποτελεί πλέον έναν αγώνα που μπορεί να περιοριστεί στην υποστήριξη των παλιών μεταρρυθμιστών της Ισλαμικής Δημοκρατίας. Η κινητοποίηση εκτείνεται πέρα από τις μεσαίες τάξεις, αλλά, στις «λαϊκές μάζες», δεν φαίνεται να ξεπερνά τη θεματική της «κοινωνικής δικαιοσύνης ενάντια στους κερδοσκόπους». Αν και τα ζητήματα της ελευθερίας και της δημοκρατίας μπορούν να αναδυθούν εκ νέου, δεν έχουν πλέον κανένα μέλλον.

Για τους πασνταράν: από τη συλλογική καπιταλιστική τάξη στην αστική τάξη

Το Ιράν υπολογίζεται ότι διαθέτει μεταξύ 120.000 και 150.000 πασνταράν με τη στενή έννοια του όρου. Ωστόσο, η κηδεμονία του Σώματος των Φρουρών είναι πολύ ευρύτερη: μαζί με τους διοικητικούς υπαλλήλους, τους συνεργάτες του εκτεταμένου δικτύου της και τους πολιτοφύλακες μπασίτζι, που βρίσκονται υπό τον έλεγχό της, η οργάνωση φαίνεται να διαθέτει περίπου 600.000 άτομα υπό τις διαταγές της. (...) Βρίσκονται, επίσης, στην κορυφή μιας τεράστιας οικονομικής αυτοκρατορίας με περιουσιακά στοιχεία (ενίοτε μονοπώλια) στους τομείς του εξοπλισμού, των δημοσίων έργων, της ενέργειας, της γεωργίας, των τηλεπικοινωνιών.

νίων, των τραπεζών, των ασφαλειών, του πολιτισμού, του αθλητισμού²⁶.

Η πραγματικότητα της εξουσίας αντιπαραθέτει μεταξύ τους πολλές πολιτικές φατρίες, καθεμία από τις οποίες αντλεί τη δύναμή της από μια προσοδική οικονομία. Το καθεστώς βρίσκεται σε πλήρες δομικό αδιέξοδο υπονομευμένο από τις πελατειακές σχέσεις. Η εξουσία που αντλεί από την πετρελαϊκή πρόσοδο είναι ταυτόχρονα αυτό που την υπονομεύει.

Από το 1979, η ιρανική οικονομία βασίζεται κυρίως σε ένα σύστημα πολιτικοστρατιωτικής προσόδου με επίκεντρο τους υδρογονάνθρακες, το οποίο κυριαρχείται από το κράτος και τους Φρουρούς της Επανάστασης. Με την πάροδο των δεκαετιών, δίκτυα ασφαλείας και ιδεολογικής συνοχής κατέλαβαν σταδιακά τον οικονομικό μηχανισμό, περιθωριοποιώντας τον ιδιωτικό τομέα, αποδυναμώνοντας τη μεσαία τάξη και μετατρέποντας την οικονομία σε όργανο κυριαρχίας και επιβίωσης του καθεστώτος. Οι διεθνείς κυρώσεις δεν διόρθωσαν αυτές τις παρεκκλίσεις· αντίθετα, τις ενίσχυσαν εδραιώνοντας μια γκρίζα και αδιαφανή οικονομία, της οποίας κύριοι ωφελούμενοι είναι οι κύκλοι της εξουσίας.

Στο επίκεντρο αυτού του μηχανισμού βρίσκονται τα *bonyads*, επαναστατικά ιδρύματα που δημιουργήθηκαν μετά το 1979. Αν και επίσημα έχουν φιλανθρωπικό χαρακτήρα, στην πραγματικότητα αποτελούν έναν από τους πυλώνες της πολιτικής οικονομίας του καθεστώτος. Εκτός του κρατικού προϋπολογισμού, απαλλαγμένα από φόρους και διαφεύγοντας κάθε κοινοβουλευτικού ελέγχου, ελέγχουν, σύμφωνα με εκτιμήσεις, μεταξύ 20 και 40 τοις εκατό της ιρανικής οικονομίας, με περιουσιακά στοιχεία που εκτιμώνται σε δεκάδες, ακόμα και εκατοντάδες δισεκατομμύρια δολάρια. Νομικές οντότητες όπως η *Bonyad Mostazafan* ή η *Astan Quds Razavi* κυριαρχούν σε τομείς κλειδιά — ακίνητα, βιομηχανία, γεωργία, εμπόριο — και τελούν υπό την άμεση εξουσία του ανώτατου Οδηγού, σε στενή σύνδεση με το Σώμα των Φρουρών της Επανάστασης.

Οι συνέπειες αυτού του μοντέλου είναι βαθιές και μακροχρόνιες: σταδιακή αποβιομηχάνιση, μαζική διαφυγή κεφαλαίων και ταλέντων, κατάρρευση της οικονομικής εμπιστοσύνης και γενικευμένη φτωχοποίηση. Μακροπρόθεσμα, αυτή η δυναμική οδήγησε σε μια κοινωνία εξαρτημένη από το κράτος και την καταστολή, ανίκανη να δημιουργήσει έναν σταθερό, συμπεριληπτικό και προσανατολισμένο στην ανάπτυξη εκσυγχρονισμό.

Το ιρανικό προσοδικό σύστημα έχει επίσης θεσμο-

θετήσει τη μαζική διαφθορά²⁷. Σύμφωνα με τον σχετικό δείκτη της *Transparency International*, το 2024, το Ιράν κατατάσσεται μεταξύ των πιο διεφθαρμένων κρατών στον κόσμο καταλαμβάνοντας την 151^η θέση σε σύνολο 180 χωρών. Επαναλαμβανόμενα σκάνδαλα — όπως η υπεξαίρεση περισσότερων από τριών δισεκατομμυρίων δολαρίων κατά τη διάρκεια της τραπεζικής υπόθεσης του 2011 ή οι καταχρήσεις που συνδέονται με τις επιχειρήσεις υπό τον έλεγχο των πασνταράν — καταδεικνύουν το μέγεθος της ληηλασίας. Η παρακράτηση πόρων από τις πολιτικοστρατιωτικές ελίτ έχει μετατρέψει τη διαφθορά όχι απλώς σε παρέκκλιση, αλλά σε έναν πλήρως αναπτυγμένο τρόπο διακυβέρνησης.

Αυτή η πελατειακή λειτουργία, θεμέλιο του ιρανικού καθεστώτος, αποτελεί ταυτόχρονα και το κύριο αδύναμο σημείο του: διαιρώντας το πολιτικό προσωπικό σε δίκτυα συμφερόντων, υπονομεύει την ενότητα της διοίκησης, προετοιμάζει τον κατακερματισμό του κράτους.

Πίσω από μια επιφανειακή ενότητα, σήμερα στο Ιράν κρύβεται μια κατακερματισμένη πολιτική πραγματικότητα. Στην Τεχεράνη, το πολιτικό σύστημα μοιάζει περισσότερο με δίκτυο ανταγωνιστικών κέντρων εξουσίας που λειτουργούν λιγότερο ως πολιτικά κόμματα και περισσότερο ως μαφιόζικες δομές.

Εντός αυτής της «συλλογικής» άρχουσας τάξης – της οποίας ο «ανώτατος Οδηγός» εκπροσωπεί την πολιτικά υπερβατική «ανώτερη ενότητα»²⁸ εξασφαλίζοντας την εκπροσώπηση και την ενότητα όλων – διαμορφώνονται ανταγωνισμοί και φατρίες. Μια καπιταλιστική τάξη, εκ φύσεως, δεν μπορεί να παραμείνει συλλογική. Σήμερα, η «ανώτερη ενότητα», ως «ενότητα», έχει μετατραπεί σε ιδιαίτερη φατρία.

Ο Georges Malbrunot περιγράφει τις παραδειγματικές περιπέτειες και τα δυστυχήματα του Ali Ansari, «ενός από τους ολιγάρχες που υπηρετούν τη φατρία του Χαμενεϊ».

Χάρη σε ένα εκτεταμένο δίκτυο εταιρειών-βιτρινών με παγκόσμιες διακλαδώσεις, ο επιχειρηματίας συμμετέχει στη μυστική χρηματοδότηση του καθεστώτος. Ένα από τα στηρίγματα του καθεστώτος που, χάρη σε μυριάδες εταιρείες-βιτρίνες σε όλο τον κόσμο, παρακάμπτει τις κυρώσεις που επιβλήθηκαν στο Ιράν για τις πυρηνικές του φιλοδοξίες, χάρη σε έξυπνα τεχνάσματα που παχαίνουν την κορυφή της εξουσίας, γύρω από τον ανώτατο ηγέτη, Αλί Χαμενεϊ, και τον γιο

²⁷ Βλέπε το άρθρο του Djavad Salehi-Isfani, *Économie iranienne: 10 points sur un État forgé dans les sanctions*, από τον ιστότοπο legrandcontinent.eu, 1.3.26.

²⁸ Ο όρος «ανώτερη ενότητα» χρησιμοποιείται απλώς για λόγους ευκολίας και αναλογίας με τις θεωρίες του «ασιατικού τρόπου παραγωγής».

²⁶ Célian Macé, *En Iran, les Gardiens de la révolution, pilier de la République islamique fragilisé par la brutalité de la répression*, από τον ιστότοπο liberation.fr, 17.1.26.

του Mojtaba. Στο Ιράν, μια δεκάδα ολιγάρχες φέρεται να διαθέτουν την οικονομική του επιφάνεια – αρκετές δεκάδες δισεκατομμύρια δολάρια – και περίπου εκατό, μικρότερης εμβέλειας, να διαθέτουν μεταξύ ενός και δέκα δισεκατομμυρίων. Η αυτοκρατορία του εκτείνεται από τα ακίνητα ως τις κατασκευές, περνώντας από την πετροχημική βιομηχανία, τις ασφαλιστικές εταιρίες και τις εξαγωγές κάθε είδους. (...) Αν και είναι δύσκολο να γνωρίζουμε πόσες επιχειρήσεις κατέχει πραγματικά, πολλοί Ιρανοί, από την άλλη πλευρά, δεν αγνοούν πλέον τον ρόλο του ως αντλία χρηματοδότησης του καθεστώτος, από τότε που τον Οκτώβριο ένας υπερσυντηρητικός βουλευτής, ο Amir-Hossein Sabeti, ώθησε τη δικαιοσύνη να ασχοληθεί με την κατάρρευση της τράπεζας Ayandeh²⁹.

Η «άνωτερη ενότητα» αμύνεται ενάντια στον κατακερματισμό και την ιδιωτικοποίηση των φατριών και των κλικών, ακόμη και όταν αυτές αποτελούν τη σωματική ενσάρκωση αυτής της «ενότητας». Όπως τα «δύο σώματα του βασιλιά», ωστόσο, η αναγκαία ενότητα υπερβαίνει την περιστασιακή ενσάρκωσή της. Στις αρχές Ιανουαρίου, κυκλοφορούσαν μάλιστα πολύ έντονες φήμες, μεταξύ των στενών συνεργατών του ιρανικού καθεστώτος (ιδίως των βουλευτών), σύμφωνα με τις οποίες το κάλεσμα για διαμαρτυρία στις 31 Δεκεμβρίου δόθηκε στο Παζάρι από μια από τις πτέρυγες της εξουσίας. Οπωσδήποτε βέβαια οι αιτίες της διαμαρτυρίας ήταν βαθύτερες.

Από τις αρχές της δεκαετίας του '80, η κυβέρνηση επιδοτούσε τα προϊόντα πρώτης ανάγκης, τα φάρμακα και τα ιατρικά βοηθήματα κατανέμοντας τους σχετικούς πόρους με «προνομιακές» δολαριακές ισοτιμίες. Ωστόσο, αυτό το σύστημα δημιούργησε προσόδους και αρκετές περιπτώσεις κατάχρησης εξαιτίας των συνδεδεμένων με την εξουσία μεσαζόντων, κάτι που είχε μακροπρόθεσμες συνέπειες³⁰. Οι βουλευτές στο ιρανικό κοινοβούλιο δεν έπαυαν να απαιτούν τα εξαφανισμένα δολάρια που είχαν χορηγηθεί στους εισαγωγείς. Για να εμποδίσει αυτόν τον μηχανισμό, η κυβέρνηση Πεζεσκιάν, η λεγόμενη «φιλελεύθερη», προχώρησε στην «οικονομική χειρουργική»³¹ της, αλλά

²⁹ Georges Malbrunot, *Ali Ansari, un des oligarques au service du clan Khamenei*, από τον ιστότοπο lefigaro.fr, 31.1.26.

³⁰ Χάρη στις πρακτικές της ψευδούς τιμολόγησης ή της υποκατάστασης των εγκεκριμένων προϊόντων (για παράδειγμα, αγοράζοντας προϊόντα αισθητικής αντί για φάρμακα...), κατάφεραν να καταχραστούν μεγάλο μέρος αυτών των επιδοτήσεων πουλώντας τα εμπορεύματα στην ελεύθερη αγορά σε διεθνείς τιμές. Με άλλα λόγια, έπαιρναν δολάρια στα 28.500 τομάν και τα πωλούσαν, υπό μορφή συναλλάγματος ή εμπορεύματος, στα 145.000 τομάν [ένα τομάν ισούται με 10 παλιά ή 10.000 καινούργια ριάλ].

³¹ Η κυβέρνηση κατέργη τις επιδοτήσεις, ισχυριζόμενη ότι τις «επιστρέφει απευθείας στον πληθυσμό» μέσω κουπονιών αγορών αξίας 1 εκατομμυρίου τομάν ανά άτομο (6

στην πραγματικότητα αυτό είχε ως αποτέλεσμα μόνο την τριπλασιασμό των τιμών των προϊόντων πρώτης ανάγκης:

Όμως, ο υπερπληθωρισμός πνίγει πλέον όλες τις κοινωνικές τάξεις, αφήνοντας ανεπηρέαστους μόνο τους κύκλους της εξουσίας. Ο πληθωρισμός βρίσκεται σε διψήφια επίπεδα εδώ και αρκετά χρόνια και τον Δεκέμβριο ξεπέρασε το 50% σε ετήσια βάση. Πρόκειται για ένα από τα υψηλότερα ποσοστά από την ισλαμική επανάσταση του 1979. Η αύξηση των τιμών στα προϊόντα πρώτης ανάγκης φτάνει έως και το 200%. Πλέον αγοράζονται με πίστωση σε ιστότοπους ηλεκτρονικών πωλήσεων. Σε εννέα μήνες, η τιμή του τυριού αυξήθηκε κατά 140%, του ψωμιού κατά 250%, ενώ η τιμή του γάλακτος εκτοξεύθηκε κατά 50% σε μόλις 2 μήνες. Το κρέας, από την άλλη, έχει γίνει προϊόν πολυτελείας. Και το νόμισμα, το ριάλ, έχει καταρρεύσει, σημειώνοντας ιστορική πτώση, φτάνοντας τα 1,4 εκατομμύρια ριάλ για ένα δολάριο. Πριν από ένα χρόνο, η ισοτιμία ήταν 770.000 ριάλ για ένα δολάριο³².

Το ιρανικό καθεστώς δεν διαθέτει πια επαρκή αποθέματα ξένου συναλλάγματος για να στηρίξει το νόμισμα του. Στην παρούσα φάση, ο κύριος λόγος αυτής της αδυναμίας οφείλεται στο γεγονός ότι οι «trustees» – πρόσωπα εμπιστοσύνης που συνδέονται στενά με το καθεστώς, συχνά μέσω οικογενειακών δεσμών – έχουν σταματήσει να αποδίδουν τα έσοδα από τις πωλήσεις τους στο Ιράν:

Ο Ali Akbar Pour Ebrahim, πρώην διευθύνων σύμβουλος της Naftiran Intertrade... δήλωσε... ότι το υπουργείο έχει χάσει τον έλεγχο της διαχείρισης των κεφαλαίων. Εξήγησε ότι κατά τη διάρκεια της θητείας του πρώην Προέδρου Χασάν Ρουχανί... το υπουργείο διαχειριζόταν απευθείας τα έσοδα από το πετρέλαιο, αλλά παραγκωνίστηκε κατά τη διάρκεια της θητείας του διαδόχου του, προέδρου Ιμπραχίμ Ραΐσι. «Αναγκάσαν το Υπουργείο Πετρελαίου να διώξει τους δικούς του trustees και δημιούργησαν trustees που λειτουργούσαν υπό την εποπτεία των εμπορικών τραπεζών της χώρας, με τη σειρά τους υπό την εποπτεία της Κεντρικής Τράπεζας», δήλωσε ο Pour Ebrahim χωρίς να κατονομάσει τα άτομα και τους φορείς που ευθύνονται... Ο Mahmood

ευρώ). Το ποσό ήταν τόσο γελοίο που χρειάστηκε να ανακοινωθεί ότι θα καταβάλλονταν 4 μήνες με μια μόνο πληρωμή, αλλά τον Ιανουάριο τα ποσά αυτά είχαν πράγματι αναγραφεί στις κάρτες αγορών των οικογενειών χωρίς όμως να έχουν πιστωθεί στους τραπεζικούς λογαριασμούς τους. Ταυτόχρονα, ο ΦΠΑ αυξήθηκε από 10 σε 12 τοις εκατό.

³² (στμ) Marie-Pierre Vérot, *Iran : la vie chère, étincelle qui a mis le feu aux poudres*, στον ιστότοπο radiofrance.fr. Αυτή η νομισματική αποσύνδεση αυξάνει αυτόματα το κόστος των εισαγωγών, οδηγώντας στην ασφυξία έναν πληθυσμό, του οποίου σχεδόν το ήμισυ επιβιώνει κάτω από το όριο της φτώχειας.

Khaghani, ένας έμπειρος αξιωματούχος του πετρελαϊκού τομέα... δήλωσε... ότι αν επιτραπεί η διενέργεια ανεξάρτητου ελέγχου, θα αποκαλυφθεί ότι τα καταχρασθέντα χρήματα υπερβαίνουν κατά πολύ τα 11 δισ. δολ³³.

Τον Οκτώβριο του 2025, ο J. Hurley, υπεύθυνος για τις «κυρώσεις» στο αμερικανικό Υπουργείο Οικονομικών, βρισκόταν στην περιοχή για να εντοπίσει και να δεσμεύσει ιρανικά κεφάλαια στο Ντουμπάι, την Τουρκία, τη Μαλαισία και το Χονγκ Κονγκ· κεφάλαια που κατέχουν οι «trustees». Πρόκειται συχνά για μια τρίτη γενιά «επαναστατών» του '79, η οποία εξαρχής διευθύνει τις «ιδιωτικές» εταιρίες που είναι επιφορτισμένες με τις επενδύσεις στη διεθνή αγορά, καθώς και την είσπραξη και διαχείριση των εσόδων από τις εξαγωγές· μια γενιά, για την οποία η κεντρική κηδεμονία έχει καταστεί βαρύ φορτίο. Αυτό το κύκλωμα δημιουργήθηκε κυρίως υπό την προεδρία του Αχμαντινετζάντ (2005-2013) για να παρακάμψει τις αμερικανικές και ευρωπαϊκές κυρώσεις και, σε γενικές γραμμές, ο ρόλος του ήταν να πουλάει τα εξαγόμενα προϊόντα στις διαθέσιμες αγορές και να επιστρέφει το 20 με 30 τοις εκατό των κερδών απευθείας στο Ιράν, επενδύοντας το υπόλοιπο στο εξωτερικό.

Η αφορμή για να έρθει το κύκλωμα αυτό στην επιφάνεια δόθηκε με τη σύλληψη του Babak Zanjani το 2013, ενός από τους *trustees* του καθεστώτος που συνεργαζόταν κυρίως με τη Μαλαισία. Παρουσιάζονταν ως «ο μεγαλύτερος έμπορος πετρελαίου του Ιράν», σχεδόν ως «ήρωας του αγώνα κατά των οικονομικών κυρώσεων». Είχε αποκτήσει αυτή τη θέση λόγω της στενής του σχέσης με τον Πρόεδρο Αχμαντινετζάντ. Χάρη στις δραστηριότητές του, είχε γίνει δισεκατομμυριούχος, αλλά με την ιδιαιτερότητα ότι *επέστρεφε μεγάλο μέρος των κεφαλαίων του υπό μορφή επενδύσεων στο Ιράν*. Ο ίδιος αυτοχαρακτηριζόταν ξεκάθαρα ως «επιχειρηματίας μπασίτζι».

Όλα φαινόταν να πηγαινούν περίφημα για τον Babak Zandjani, του οποίου το κεφάλαιο εκτιμάται σε 25 τρις. τομάν (6 δισ. ευρώ), αλλά με την εκλογή του μετριοπαθούς προέδρου Χασάν Ροχάνι τον Ιούνιο, ο άνεμος άρχισε να γυρίζει. Τον Σεπτέμβριο, ο υπουργός Πετρελαίου, Bijan Zanganeh, δήλωσε ότι ο κ. Zandjani όφειλε δύο δισ. δολάρια στο υπουργείο του. Ο επιχειρηματίας το αρνήθηκε, διαβεβαιώνοντας ότι τα εν λόγω χρήματα βρίσκονταν «σε λογαριασμό εταιρίας συνδεδεμέ-

νης με το υπουργείο στο εξωτερικό», αλλά ότι οι κυρώσεις εμπόδιζαν τη μεταφορά αυτών των χρημάτων στο Ιράν³⁴.

Στην πραγματικότητα, είχε καθιερώσει ένα σύστημα υπεξαίρεσης που λειτούργησε άψογα για περισσότερα από δέκα χρόνια. Δημιούργησε εταιρίες σχεδόν προσωρινές, οι οποίες κάθε έξι μήνες άλλαζαν όνομα, αριθμό μητρώου και εμπορικά δίκτυα για να μην εντοπιστούν. Μια πρακτική που έχει διατηρηθεί και γενικευτεί έκτοτε. Κατά τη σύλληψή του είχε δηλώσει ότι «*το μόνο λάθος μου ήταν που έφερα τα χρήματα από το πετρέλαιο στο Ιράν· εξαιτίας αυτού, η ζωή μου καταστράφηκε εντελώς*». Καταδικάστηκε σε απαγχονισμό το 2014, αλλά το 2024, ακριβώς όταν το κράτος είχε και πάλι ανάγκη τις υπηρεσίες του και κυρίως το δίκτυο επαφών του και τις πάνω από εξήντα εταιρίες του στο εξωτερικό, η ποινή μετατράπηκε σε είκοσι χρόνια φυλάκισης, εκ των οποίων τα έντεκα είχαν ήδη εκτιθεί. Προφανώς, αφέθηκε ελεύθερος και του ανατέθηκε εκ νέου η διαχείριση της αγοράς πετρελαίου, άσχετα από το πραγματικό ύψος των καταχρασθέντων χρημάτων που τελικά επέστρεψε.

Προφανώς, σήμερα οι *trustees* έχουν πάρει καλά το μάθημα και αποφάσισαν να *συνεργαστούν με την αμερικανική κυβέρνηση*. Δεν γνωρίζουμε τις λεπτομέρειες των διαπραγματεύσεων μεταξύ του αμερικανού απεσταλμένου και αυτών των ατόμων. Όπως και να έχει, όμως, τα χρήματα δεν έχουν επιστραφεί.

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, οι αντιπαλότητες μεταξύ των ελίτ έχουν ενταθεί σε τέτοιο βαθμό, ώστε οι εκάστοτε φράξιες να αλληλοκατηγορούνται πλέον μέσω οργανωμένων διαρροών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αποκαλύπτοντας βαθιά εσωτερικά ρήγματα στο καθεστώς. Φυσικά, οι *trustees* δεν ξεφεύγουν από αυτού του είδους τις εσωτερικές διαμάχες για την εξουσία: υπάρχουν εκείνοι που ανήκουν στον κρατικό τομέα, άλλοι στο Αρχηγείο του Ιμάμη, στα Bonyad, στους διάφορους κλάδους υπό τον έλεγχο των Φρουρών της Επανάστασης, εκείνοι που εκπροσωπούν άλλες εταιρίες και βιομηχανικούς ομίλους κ.λπ. Πλέον, όμως, υπάρχουν και *trustees* που μεσολαβούν για τη διαφυγή κεφαλαίων στο εξωτερικό προβλέποντας την πιθανή πτώση του καθεστώτος κάτω από τους αμερικανοϊσραηλινούς βομβαρδισμούς³⁵...

³³ (στμ) Maziar Motamedi, *Iran banks big on murky oil 'trustees' as war with US on the horizon*, στον ιστότοπο aljazeera.com, 23.2.26. Σύμφωνα με ορισμένες πληροφορίες, το συνολικό ύψος των καταχρασθέντων χρημάτων αγγίζει τα 75 δισ. δολ. Πρόκειται για ένα κρίσιμο ποσό, δεδομένου ότι το συνολικό ύψος του κρατικού προϋπολογισμού του Ιράν για την περίοδο 2025-26 προσδιορίστηκε επισήμως σε 14,4 τρις. ριάλ (194 δισ. δολ.).

³⁴ Ghazal Golshiri, *La chute du milliardaire proche d'Ahmadinejad*, στον ιστότοπο lemonde.fr, 9.11.2013.

³⁵ Πριν από τον πόλεμο των δώδεκα ημερών μεταξύ Ισραήλ και Ιράν τον Ιούνιο του 2025, μπορούσαν να διακριθούν διάφορες φατρίες εντός του καθεστώτος. Εκτός από τους κύκλους που έλεγχαν συγκεκριμένους οικονομικούς τομείς, μπορούσε κανείς να διακρίνει ένα δίκτυο που προέρχονταν από το Σώμα των Φρουρών, με καταγωγή από το

Το ενδεχόμενο οι πασνταράν να εξελιχθούν σε μια πραγματική αστική τάξη, απελευθερωμένη από την κηδεμονία της «ανώτερης ενότητας του Οδηγού» – η οποία αποτελεί για αυτούς εγγύηση, αλλά και περιορισμό, στην κοινότητα της εκμετάλλευσης και της αρπαγής – ίσως αποτελεί ήδη ξεπερασμένη επιλογή. Εντός της άρθρωσης των εσωτερικών «εθνικών» αντιφάσεων με τον γεωπολιτικό υπερκαθορισμό τους, στο Ιράν, η πιο εύλογη επιλογή μιας φράξιας των πασνταράν και των trustees που είναι συνδεδεμένοι μαζί τους, διατηρώντας την «συναδελφικότητα», είναι να γίνουν η ιρανική κομπραδόρική κυρίαρχη τάξη σε μια περισσότερο ή λιγότερο αναγκαστική συμφωνία με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Θα ήταν λάθος να θεωρηθούν οι διαπραγματεύσεις, οι οποίες προηγήθηκαν των επιθέσεων, απλώς ως «δόλωμα» που προετοίμαζε τις τελευταίες. υπάρχει σύνδεση μεταξύ τους. Ο Κλάουζεβιτς γράφει κάπου ότι η υπεροχή της πολιτικής έναντι του πολέμου συνίσταται, μεταξύ άλλων, στην ύπαρξη παρόμοιας πολιτικής βούλησης στον εχθρό: «Εναπόκειται στην Αμερική να αποδείξει ότι θέλει να συνάψει συμφωνία... Αν είναι ειλικρινείς, είμαι βέβαιος ότι θα βρεθούμε στον δρόμο προς μια συμφωνία»³⁶.

Ο δρόμος της κομπραδόρικής αστικής τάξης μοιάζει ανοιχτός. Το μόνο που θα κάνουν οι αμερικανο-ισραηλινές επιθέσεις, οι οποίες ξεκίνησαν στις 28 Φεβρουαρίου, είναι να επιταχύνουν μια εσωτερική διαδικασία ήδη σε εξέλιξη και να περιορίσουν το φάσμα των «επιλογών». Ακόμη και αν, προς το παρόν, προκαλούν μια εθνικιστική συσπείρωση γύρω από τον πυρήνα του καθεστώτος.

Σε άλλες περιστάσεις, όπως κατά τη διάρκεια του πράσινου κινήματος το 2009, ενώ η ιρανική εξουσία αντιμετώπιζε σοβαρές εσωτερικές αντιφάσεις και αντιθέσεις, επιβλήθηκε ως περιφερειακή δύναμη: ο «άξονας της Αντίστασης» εκτεινόταν από τη Βαγδάτη ως τη Δαμασκό, συμπεριλαμβάνοντας τη Βηρυτό, τη Γάζα και σύντομα τη Σαναά. Ωστόσο, το βάθεμα της κρίσης της αμερικανικής παγκοσμιοποίησης δεν φαίνεται να αφήνει πλέον τέτοια περιθώρια³⁷: είναι η αντίφαση της

Ισφαχάν, του οποίου η προσωπικότητα με τη μεγαλύτερη επιρροή — ο επικεφαλής στρατηγός Salami — εξοντώθηκε από το Ισραήλ, και, από την άλλη πλευρά, μια ομάδα με κυρίαρχη προέλευση από το Χουζεστάν (νοτιοδυτικά), συνδεδεμένη με τον Ali Shamkhani. Σε αυτές τις δύο ομάδες αντιτάχθηκε μια τρίτη, αποτελούμενη από φατρίες συνδεδεμένες με την πόλη Mecched, οι περισσότερες από τις οποίες συνδέονταν με τον συντηρητικό Saïd Jalili, ο οποίος παρουσιάζονταν ως ηγέτης μιας παράλληλης κυβέρνησης.

³⁶ Από συνέντευξη του Majid Takht-Ravanchi, ιρανού υφυπουργού Εξωτερικών στο BBC, 18.2.26.

³⁷ Αυτή η κρίση αυτή επικεντρώνεται σε παγκόσμιο επίπεδο σε δύο κύρια σημεία: τη Ρωσία και την Κίνα, και σε

παγκοσμιοποίησης ως ολότητας που οδηγεί στην εθνική ιδιαιτερότητα των όρων της. Οι όροι της αντίφασης δεν υπάρχουν *sui generis*: είναι η ίδια η φύση της ολότητας που τους προσδίδει ιδιαιτερότητα. Για το Ιράν, μέχρι την πρόσφατη κατάρρευση της στρατιωτικής του προβολής ως «άξονα της αντίστασης», επρόκειτο, απέναντι στη Δύση, για έναν τέτοιου είδους όρο που συμπύκνωνε την αντίφαση, στην οποία έχει βυθιστεί η παγκοσμιοποίηση.

Η κρίση της παγκοσμιοποίησης μετατρέπεται παντού, στο κέντρο και στην περιφέρεια, σε πολιτική κρίση. Όμως, επειδή η αναδιάρθρωση μπορεί να περάσει μόνο μέσα από την ταξική πάλη, οι κυρίαρχες τάξεις σε χώρες όπως το Ιράν – υπό την προϋπόθεση ότι θα ανασυγκροτηθούν – έχουν τη δυνατότητα να δράσουν προληπτικά προβάλλοντας εξ αρχής την εθνική κυριαρχία, τον λαϊκισμό και τα ζητήματα ιθαγένειας πάνω στην πολιτική του προλεταριάτου και των μεσαίων τάξεων που τους αντιπαράτιθενται: με άλλα λόγια, προβάλλοντας την εθνική μορφή εντός και διαμέσου όλων των συγκρούσεων.

Τα εσωτερικά ρήγματα είναι εμφανή. Ο πυρήνας του καθεστώτος επιτίθεται σε προσωπικότητες που αντιτάχθηκαν στην αιματηρή απάντηση στις διαδηλώσεις: τουλάχιστον επτά μέλη του ιρανικού μεταρρυθμιστικού κινήματος, το οποίο στοχεύει στη *μεταμόρφωση της Ισλαμικής Δημοκρατίας από μέσα*, συνελήφθησαν τις τελευταίες ημέρες. Επιπλέον, μέλη του Μετώπου των Μεταρρυθμιστών, ενός κινήματος που συγκεντρώνει τα μεταρρυθμιστικά κόμματα και το οποίο στήριξε ευρέως τον Μασούντ Πεζεσκιάν στις τελευταίες προεδρικές εκλογές, διαχωρίστηκαν πρόσφατα από την επίσημη γραμμή της κυβέρνησης, σύμφωνα με την οποία οι δολοφονίες αυτές ήταν έργο ταραχοποιών και τρομοκρατών, και τις καταδίκασαν³⁸.

ένα τρίτο, περιφερειακό επίπεδο, το Ιράν. Πρέπει να σημειωθεί ότι και στις τρεις περιπτώσεις, το κράτος κυριαρχεί στην οικονομία και δεν έχει εξελιχθεί σε διαχωρισμένο κράτος. Στην αντιπαράθεση μεταξύ ΗΠΑ (Δύση) και Κίνας – αλλά και Ρωσίας, Ιράν, Τουρκίας κ.α. σε ένα διαφορετικό επίπεδο – διακυβεύονται οι πιθανές κατευθύνσεις για την παγκόσμια αναδιάρθρωση της εκμετάλλευσης.

³⁸ «Εκφράζουμε την αποστροφή και την οργή μας απέναντι σε όσους, χωρίς οίκτο και χωρίς ενδοιασμούς, έχυσαν αίμα και σπιλώσαν τη νεολαία αυτής της χώρας», δήλωσε στο Telegram η Azar Mansouri, ηγέτιδα του Μετώπου, η οποία τα τελευταία χρόνια έχει γίνει όλο και πιο επικριτική απέναντι στους ιρανούς ηγέτες. «Καμία εξουσία, καμία δικαιολογία, ούτε καν ο χρόνος δεν θα μπορέσουν να σβήσουν αυτή τη μεγάλη τραγωδία». Σε ένα άλλο μήνυμα που δημοσιεύθηκε στις αρχές του μήνα, εκτίμησε ότι οι πρωτοβουλίες που αποσκοπούσαν στη μεταρρύθμιση του καθεστώτος από μέσα είχαν αποτύχει. Λίγες μέρες αργότερα, στις 8 Φεβρουαρίου, συνελήφθη.

Η καταστολή των μεταρρυθμιστών στερεί από την κυβέρνηση φωνές ικανές να μετριάσουν τη συμπεριφορά των πιο ριζοσπαστών ηγετών της. Αυτό θα μπορούσε να δυσχεράνει την έξοδο από την τρέχουσα κρίση. Από την άλλη, ορισμένοι πολιτικοί που βρίσκονται πιο κοντά στο κέντρο αρχίζουν επίσης να αμφισβητούν ανοιχτά τα θεμέλια του καθεστώτος, το οποίο διοικείται από τους σίτες κληρικούς εδώ και σχεδόν μισό αιώνα. Ο Hossein Marashi, ηγέτης μιας πραγματιστικής φράξιας που γενικά επικεντρώνεται στις οικονομικές μεταρρυθμίσεις και τη διπλωματία για τη σταθεροποίηση του ιρανικού συστήματος, δήλωσε σε πρόσφατη συνέντευξή του στο μεταρρυθμιστικό πρακτορείο ειδήσεων KhabarOnline ότι η Ισλαμική Δημοκρατία πρέπει να διατηρήσει τη δημοκρατική της ταυτότητα, αλλά δεν χρειάζεται απαραίτητα να βασίζεται στο ισλάμ. Σε αυτή τη συνέντευξη, ο κ. Marashi κάλεσε σε μείωση της επιρροής των πασνταράν στις κυβερνητικές υποθέσεις και δήλωσε ότι πρέπει να αντιμετωπιστούν οι δυσαρέσκειες που σχετίζονται με τον κρατικό έλεγχο των μέσων ενημέρωσης, την ανεργία των νέων και τη διεθνή απομόνωση του Ιράν. Δεν συνελήφθη³⁹.

Μια καπιταλιστική τάξη που έχει φτάσει στα όριά της

Κατά τη διάρκεια των δύο θητειών του Χατάμι (1997-2005), οι πασνταράν αντιτάσσονται στις «φιλελεύθερες» μεταρρυθμιστικές τάσεις του προέδρου και, παράλληλα, ελέγχουν το ένα τρίτο των ιρανικών εισαγωγών (τομέας-κλειδί σε μια οικονομία βασισμένη στην πετρελαϊκή πρόσοδο) μέσω περίπου εξήντα αποβαθρών που έχουν κατασκευαστεί στις ακτές του Κόλπου και δέκα περίπου αεροδρομίων, καθώς και είκοσι πέντε αποβαθρών εκτελωνισμού στο διεθνές αεροδρόμιο του Mehrabad.

Το κύριο αποτέλεσμα της ιδιωτικοποίησης των δημόσιων επιχειρήσεων και της απελευθέρωσης του εξωτερικού εμπορίου, οι οποίες υλοποιήθηκαν σταδιακά από το 1990 υπό την ηγεσία του Ραφσαντζανί ήταν η δημιουργία μιας αστικής τάξης που ζούσε και πλούτιζε υπό την κηδεμονία του κράτους. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι δικαιούχοι αυτών των «μεταβιβάσεων ιδιοκτησίας» – οι οποίες έγιναν «σε τιμές ευνοϊκές», σύμφωνα με έκθεση του ίδιου του ιρανικού Κοινοβουλίου το 1994 – είναι οι διευθυντές αυτών των εταιριών, οι οποίες παλαιότερα ήταν δημόσιες.

Η περίπτωση των *bazaris*, των μεγάλων εμπόρων του παζαριού, είναι χαρακτηριστική. Αυτή η ομάδα επωφελήθηκε σε μεγάλο βαθμό από το οικονομικό σύστη-

μα που έχει καθιερωθεί τα τελευταία είκοσι χρόνια. Η πετρελαϊκή πρόσοδος χρησιμοποιήθηκε, πράγματι, κυρίως για την εισαγωγή καταναλωτικών αγαθών και εξοπλισμού. Επιπλέον, οι *bazaris*, έχοντας τη δυνατότητα να ασκούν αποτελεσματικό lobbying στην κυβέρνηση, κατάφεραν να εξασφαλίσουν άδειες εισαγωγής και παροχές συναλλάγματος σε επιδοτούμενες ισοτιμίες, γεγονός που τους επέτρεψε να χτίσουν τεράστιες περιουσίες. Μεταρρυθμίσεις που θα δίνουν προτεραιότητα στην παραγωγική προσφορά, η ενοποίηση του συναλλαγματικού συστήματος, η απελευθέρωση του εξωτερικού εμπορίου και η θέσπιση ενός πραγματικού φορολογικού συστήματος θα αποτελούσαν άμεσες επιθέσεις εναντίον αυτών των μεγάλων εμπόρων.

Αλλά αυτό δεν μπορεί να συμβεί πια.

Τα θρησκευτικά ιδρύματα, άλλο προσοδικό πρό-πύργιο, δεν πληρώνουν φόρους, δεν υποβάλλονται σε λογιστικό έλεγχο από την κυβέρνηση και απολαμβάνουν επιδοτήσεις κατά βούληση. Αυτά τα ιδρύματα κυριαρχούνται κυρίως από συντηρητικούς, αλλά η σημερινή κυβέρνηση φαίνεται να έχει καταφέρει να προσελκύσει το σημαντικότερο από αυτά, το «Ίδρυμα των Απόκληρων», το οποίο αντιπροσωπεύει το 10% της βιομηχανικής παραγωγής. Τέλος, πολλά δίκτυα που είναι κοντά στο ιρανικό κράτος (μεταξύ των οποίων ορισμένοι υπεύθυνοι δημόσιων επιχειρήσεων ή υψηλόβαθμοι αξιωματούχοι) περίμεναν ότι οι μελλοντικές ιδιωτικοποιήσεις θα ωφελούσαν πρώτα τους ίδιους, ενώ μια πραγματική ιδιωτικοποίηση θα ήταν αντίθετη προς τα συμφέροντά τους.

Το 2000, οι «μεταρρυθμιστές», που κατέχουν ήδη την προεδρία, επιτυγχάνουν συντριπτική νίκη στις βουλευτικές εκλογές· το 2001 ο Χατάμι επανεκλέγεται πρόεδρος. Παρ' όλο που, στο συγκεκριμένο πλαίσιο του ιρανικού Συντάγματος, κάθε μεταρρύθμιση πρέπει να εγκριθεί από το Συμβούλιο των φρουρών, το οποίο ελέγχεται από τους «συντηρητικούς», μεταξύ 2001 και 2003 ο ρυθμός των μεταρρυθμίσεων επιταχύνεται: απελευθέρωση του εμπορίου· μείωση των κρατικών επιδοτήσεων· ενοποίηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών· νέος νόμος για τις ξένες επενδύσεις· άδειες λειτουργίας σε ιδιωτικές τράπεζες και ασφαλιστικές εταιρίες· η Iran Khodro συνάπτει συμφωνία αδειοδότησης με την PSA Peugeot Citroën για την κατασκευή και τη συναρμολόγηση των μοντέλων 206 και 307· η Renault ιδρύει κοινοπραξία με την Iran Khodro και τη Saipa· η Volkswagen εγκαθίσταται στην οικονομική ζώνη Arg-e-Jadid κοντά στην πόλη Bam· επιστροφή της Shell, της Elf και της Total· δημιουργούνται ελεύθερες ζώνες για την υποδοχή ξένων επιχειρήσεων. Έτσι, το 2001 και το 2002, το Ιράν λαμβάνει συγχαρητήρια από το ΔΝΤ για την οικονομική του πολιτική και οι δυτικοί επενδυτές ανταποκρίνονται θετικά σε μια έκδοση ομολόγων σε ευρώ. Το Ιράν βρίσκεται σε διαδικασία επανένταξης

³⁹ Οι πληροφορίες σχετικά με τη διαμάχη μεταξύ «σκληροπυρηνικών» και «μετριοπαθών» προέρχονται από την ιστοσελίδα lorinion.fr, 16.2.2026.

στην παγκόσμια οικονομία και στις παγκόσμιες χρηματοπιστωτικές αγορές.

Πατατράκ και μπανταμπούμ. Από το 2003 ξεκινά η περίοδος που μας φέρνει μέχρι σήμερα: ήττα των «μεταρρυθμιστών» στις δημοτικές εκλογές του 2003, νίκη των «συντηρητικών» στις βουλευτικές εκλογές του 2004, εκλογή του Αχμαντινετζάντ στην προεδρία το 2005 και πάντα ο ίδιος «ανώτατος Οδηγός».

Η Ισλαμική Δημοκρατία μετατρέπεται σε μια τεράστια συσσώρευση παραδόξων, *μια παρωχημένη σχέση παραγωγής, της οποίας καμία κοινωνική τάξη, καμία ταξική μερίδα, καμία ταξική συμμαχία δεν είναι μέχρι στιγμής σε θέση να την ανακηρύξει παρωχημένη.* Ωστόσο, η παραγωγή και η ανακήρυξη της παρωχημένης φύσης της μπορεί να προέλθει μόνο από το εσωτερικό της ίδιας της Ισλαμικής Δημοκρατίας.

Αυτό ακριβώς ήταν το δίλημμα, στο οποίο βρισκόταν η ιρανική άρχουσα τάξη: να γίνει μια «αληθινή αστική τάξη», δηλαδή να περάσει από το «συλλογικό» στο ατομικό. Η καινοτομία έγκειται στο ότι αυτές οι εσωτερικές αντιφάσεις είναι δυνατόν να επιλυθούν εντός του πολέμου ή μόνο εντός του πολέμου, καθώς η κυρίαρχη παγκόσμια δύναμη δεν μπορεί πλέον να περιμένει τις εσωτερικές αναποφασιστικότητες.

Ας ολοκληρώσουμε και ας συνοψίσουμε

Όλοι οι αγώνες και οι κρίσεις στο Ιράν σχετίζονται με τη φύση του κράτους. Με τη σύγχυση που επικρατεί μεταξύ αυτού, της κοινωνίας των πολιτών και των σχέσεων παραγωγής ως λαϊκισμός. Μια σύγχυση που επιμένει όσο διαρκεί η ψευδαισθηση, αλλά η ψευδαισθηση αποτελεί πάντα υλική πραγματικότητα.

Το ιρανικό κράτος είναι ένας Βεεμόθ, και μέχρις ότου τα στοιχεία του Βεεμόθ εκραγούν και χάσουν την εσωτερική σύνδεσή τους, το παζάρι δεν μπορεί πλέον να εισάγει και να πουλάει.

Ο ταξικός αγώνας των «φτωχών» είναι πλήρως εγκλωβισμένος στη γενετική του διαπλοκή με την πολιτική μορφή της εξουσίας και του κράτους. Ως εκ τούτου, μπορεί να επιλυθεί μόνο πολιτικά. Ωστόσο, στην πορεία των γεγονότων, εντός των πρακτικών, τα λαϊκά και εργατικά κινήματα μπορεί να αυτονομηθούν, καθώς οι αντιθέσεις, όπως είχαν αρχικά καθοριστεί, και οι συμφωνημένες «λύσεις» μπλοκάρονται.

Όταν ο Βεεμόθ εκρήγνυται, οι πιο καπιταλιστικές δυνάμεις αναζητούν μια διέξοδο (πασνταράν, θρησκευτικά ιδρύματα, κρατικές υπηρεσίες με αντικείμενο εισαγωγές και εξαγωγές, δημόσιες επιχειρήσεις κ.λπ.). Η μετατροπή τους σε μια συνηθισμένη καπιταλιστική τάξη, που να μην είναι υπόδουλη στο κράτος ως εγγυητή της καπιταλιστικής της ταυτότητας, γίνεται η φιλο-

δοξία των πιο ένθερμων υπερασπιστών του προηγούμενου καθεστώτος.

Όλες οι τάξεις και οι ταξικές μερίδες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που βρίσκονται στην εξουσία (αλλά που βρίσκεται η εξουσία αυτή τη στιγμή στο Ιράν;) αναζητούν διέξοδο με αυτή την έννοια: έναν «ελεύθερο» καπιταλισμό, συμπεριλαμβανομένων των εργατών, οι οποίοι τότε θα μπορούσαν όχι μόνο να πληρώνονται, αλλά και να πληρώνονται σε πραγματικό χρήμα.

Οι κινήσεις του Σάχη έχουν νόημα στο γεωπολιτικό πλαίσιο, αλλά και κυρίως, λόγω του χαρακτήρα των αντιφάσεων που αποκρυσταλλώνονται πολιτικά στο κράτος. Ωστόσο, η εκ νέου αποκρυστάλλωση των «λύσεων» εντός του κράτους, με πολιτική μορφή, είναι επί του παρόντος πολύ λιγότερο εμφανής – ο Βεεμόθ βρίσκεται σε διαδικασία διάλυσης – και θα είναι πολύ δύσκολη. Η υπάρχουσα εργατική τάξη, οι φτωχοί, ένα τμήμα της αγροτιάς μπορούν εντός αυτής της διαμόρφωσης να αυτονομηθούν και ο συμβιβασμός με τμήματα της «απελευθερωμένης» αστικής τάξης να αποτελέσει ένα διαρκές συγκρουσιακό διακύβευμα.

Οι κρίσεις, οι ταραχές, η καταστολή ακολουθούν μια συγκεκριμένη λογική αποσύνθεσης της ταυτότητας κράτους και κοινωνίας, μέσα από μια σειρά αποκρυσταλλώσεων διαφόρων διακυβευμάτων. Δεδομένης της φύσης του κράτους, στην πραγματική ή ολοένα περισσότερο φανταστική ταυτότητά του με την κοινωνία, δεν υπάρχει δυνατότητα συμβιβασμού: απέναντι στο κράτος, η κοινωνία δεν υπάρχει, δεν έχει δικαίωμα ύπαρξης.

Οι ουσιαστικές αντιφάσεις, εγγενείς στην ίδια την ύπαρξη της Ισλαμικής Δημοκρατίας, και οι αγώνες που αυτές συνεπάγονται, εκτυλισσόμενοι εκεί υπερκαθορίζονται στο εξής από την κρίση της παγκοσμιοποίησης υπό αμερικανική εποπτεία, δηλαδή από το γεωπολιτικό πλαίσιο: την ατροφία και την αδυναμία του «άξονα της αντίστασης»: την ενίσχυση της σύγκρουσης μεταξύ Σαουδικής Αραβίας και Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων. Το μόνο που κάνει ο υπερκαθορισμός είναι να «δίνει μορφή», να καθιστά «πραγματικά» και «αποτελεσματικά» τα αδιέξοδα εντός των οποίων υπήρχαν, εντός των οποίων ήταν εγκλωβισμένοι οι αγώνες εναντίον της Ισλαμικής Δημοκρατίας, λόγω της ίδιας της φύσης της.

Από αυτόν τον υπερκαθορισμό απορρέουν τρία στοιχεία που είναι άρρηκτα συνδεδεμένα:

1) Το τέλος του ιδεολογικού κόμματος: η προοπτική της «κοσμικής δημοκρατίας» είναι πλέον παρωχημένη.

2) Ο μετασχηματισμός της «συλλογικής» καπιταλιστικής τάξης, υπό την εποπτεία της «κεντρικής και ανώτερης ενότητας του ανώτατου Οδηγού» σε ατομική ιδιωτική αστική τάξη είναι επίσης παρωχημένος,

παρωχημένος σε συνάρτηση με την προηγούμενη προοπτική. ΑΛΛΑ ...

3) Η περισσότερη ή λιγότερη «συλλογική» ύπαρξη των πασανταράν ως κυρίαρχης καπιταλιστικής τάξης, η οποία ελέγχει μερικούς «ανεξάρτητους» δισεκατομμυριούχους, έχει φτάσει στο τέλος της. Όπως κάθε συλλογική καπιταλιστική τάξη που δημιουργήθηκε από τις τυχαίες συγκυρίες της ιστορίας, οι ίδιοι οι καθορισμοί του κεφαλαίου υποχρεώνουν αυτή τη «συλλογική τάξη» να εξατομικευτεί: το κεφάλαιο είναι κατ' ανάγκη πολλά κεφάλαια. Κατά συνέπεια, ο εσωτερικός αγώνας που έχει ξεκινήσει στο εσωτερικό των πασανταράν οργανώνεται σε τρεις κατευθύνσεις:

- α) μετάβαση σε μια κλασική ιδιωτική αστική τάξη
- β) εσωτερικές ρυθμίσεις με διατήρηση της «κεντρικής ενότητας του Οδηγού»
- γ) μετατροπή σε κομπραδόρική αστική τάξη.

Τα αμερικανο-ισραηλινά χτυπήματα περιορίζουν το φάσμα των επιλογών, επιταχύνοντας τις εσωτερικές διαδικασίες που βρίσκονται σε εξέλιξη.

Η βάση της κοινωνικής, οικονομικής, ιδεολογικής και, εν συντομία, πολιτικής κρίσης του καθεστώτος έγκειται στο γεγονός ότι προώθησε την καπιταλιστική ανάπτυξη της χώρας χωρίς κοινωνικοπολιτική συμμαχία με τους κύκλους των βιομηχάνων και την εργατική τάξη, ως μαφιόζικη συμμαχία με τους πρώτους και πελατειακή συμμαχία με τη δεύτερη. Το αδιέξοδο του λαϊκισμού, τόσο στη πιο ορατή μορφή των «λαϊκών» πολιτικών αναδιανομής και των επιδοτήσεων όσο και γενικότερα με τη μορφή της βύθισης του κράτους στην κοινωνία, αποτελεί τη συγκεκριμένη μορφή αυτής της κρίσης. Αυτή η κρίση, που επιταχύνθηκε από τη διεθνή κρίση, οδηγεί στη διαμόρφωση στρατοπέδων που δεν συνιστούν απλώς και μόνο τάξεις και σε μια σύγκρουση που απέχει πολύ από το να είναι μια καθαρή σύγκρουση καθαρών τάξεων.

Παγκόσμια κρίση και ιρανική κρίση

Οι τρόποι εκμετάλλευσης και αναπαραγωγής της εργατικής τάξης υπονομεύουν αυτή την πολιτική δομή που θέλει να είναι σχέση παραγωγής· αυτή η αποσύνθεση εμφανίζεται στο επίπεδο της πολιτικής δομής ως μη βιωσιμότητα των επιδοτήσεων και της αναπαραγωγής των εθνικών επιχειρήσεων. Ο λαϊκισμός, όμως, δεν είναι οι επιδοτήσεις που αποτελούν το ήμισυ του προϋπολογισμού· είναι η συνολική βύθιση του κράτους στην κοινωνία, η οποία το διαπερνά, γιατί το πρόβλημα είναι η απορρόφηση-εκπροσώπηση του προλεταριάτου στο ίδιο το επίπεδο του κράτους, εντός της δομής του κράτους ως σχέση παραγωγής.

Από το 2008, η παγκόσμια οικονομική κρίση επιτάχυνε

τα πάντα, δημιουργώντας την τρέχουσα συγκυρία οικονομικής και κοινωνικής κρίσης εντός της πολιτικής. Η θέση και ο ρόλος της παγκόσμιας κρίσης σε αυτή τη συγκυρία φαίνονται, εκ πρώτης όψεως, παράδοξες, καθώς η ιρανική οικονομία παραμένει ενσωματωμένη στην παγκόσμια οικονομία έστω και λίγο – εξαιτίας της χαμένης ευκαιρίας να ενταχθεί εκεί από τη δεκαετία του 1970 και μετά – πουλώντας σήμερα το πετρέλαιό της με έκπτωση στην Ινδία και την Κίνα. Είναι, όμως, το βάρος της χαμένης ευκαιρίας που μετατρέπει το Ιράν σε επίκεντρο της πόλωσης των πολιτικών και κοινωνικών αντιθέσεων, όπως προκύπτει από τις αναταραχές που προκάλεσε η ένταξη της περιοχής στις ανεπτυγμένες μορφές της παγκοσμιοποίησης, από τη δεκαετία του '80 μέχρι σήμερα. Το κράτος του Ισραήλ, αιχμή του δόρατος του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής στην περιοχή, σε όλες τις διαδοχικές μορφές του και σε όλες τις εποχές, αντιπροσωπεύει ακριβώς τον αντίθετο πόλο⁴⁰.

Η οικονομική πολιτική και η διαχείριση των κοινωνικών σχέσεων, στις οποίες αντιστοιχεί η Ισλαμική Δημοκρατία, δεν είναι πλέον βιώσιμες. Αλλά, αν οι αντίπαλοί της, το κόμμα της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της διαφάνειας, του ανοίγματος στον κόσμο, το κόμμα της πολιτιστικής επανάστασης, είχαν επικρατήσει, η θεραπεία της λιτότητας και της εξαθλίωσης που θα είχε υποστεί ο ιρανικός πληθυσμός – εκτός από τις κοινωνικές κατηγορίες που θα είχαν ενταχθεί στην παγκόσμια οικονομία και παρά την αναζωογόνηση της άτυπης

⁴⁰ Υπάρχουν, όμως, και άλλες οπτικές γωνίες που είναι δύσκολο να αγνοηθούν. «Οι χώρες του Κόλπου ενδέχεται να έχουν συμφέρον να διατηρήσουν την Ισλαμική Δημοκρατία όπως είναι σήμερα, δηλαδή αποδυναμωμένη και καταρρακωμένη από τις διεθνείς κυρώσεις», αναλύει ο Arnaud Depierreffe, δικηγόρος εταιρικού δικαίου της LPA Law. «Αν το Ιράν ανακτήσει τη σταθερότητα, την οικονομική ελευθερία και το άνοιγμα προς τον έξω κόσμο, αυτό θα αποτελέσει μια σημαντική ανατροπή στην ισορροπία της περιοχής, έναν πραγματικό *game changer*»· μια ανάκτηση που θα γινόταν εις βάρος των πετρελαϊκών μοναρχιών, για να μην αναφέρουμε ότι ένα εκδημοκρατισμένο Ιράν θα γινόταν πολιτική απειλή για αυτές. Τέλος, στους γεωστρατηγικούς υπολογισμούς τους, τόσο οι αραβικές χώρες όσο και η Τουρκία δεν θέλουν να αφήσουν ελεύθερο πεδίο στις ηγεμονικές φιλοδοξίες του Ισραήλ στην περιοχή, αν εξαφανιστεί το ιρανικό αντίβαρο. «Για αυτούς, ο παράγοντας περιφερειακής αποσταθεροποίησης δεν είναι το Ιράν, αλλά το εβραϊκό κράτος», παρατηρεί ο Didier Billion από το ινστιτούτο IRIS. Εν ολίγοις, «προτιμούν να συμβιβαστούν με τον «ιρανικό διάβολο», τον οποίο γνωρίζουν πολύ καλά, παρά να διακινδυνεύσουν ένα άλμα στο άγνωστο που θα μπορούσε να τους επιφυλάξει πολύ δυσάρεστες εκπλήξεις, σε περίπτωση πολέμου ή κατάρρευσης της Ισλαμικής Δημοκρατίας», εκτιμά ο αναλυτής Christian Chesnot στην εκπομπή *Challenges*, 1.2.26.

οικονομίας που θα είχε συνοδεύσει μια τέτοια ένταξη – είναι δύσκολο να τη φανταστεί κανείς. Αλλά αυτό το κόμμα έχει πλέον καταστεί παρωχημένο, η δημιουργία ενός διαχωρισμένου κράτους και η μετάβαση από μια συλλογική αστική τάξη σε μια ιδιωτική αστική τάξη βρίσκεται πλέον στα χέρια των πασνταράν ή μιας μερίδας αυτών.

Το τουλάχιστον παράδοξο αποτέλεσμα της Ισλαμικής Δημοκρατίας είναι ότι δημιούργησε στο Ιράν μια ειδικά καπιταλιστική κοινωνία, για την οποία έχει πλέον καταστεί παρωχημένη σχέση παραγωγής. Με τις διεθνείς κυρώσεις, οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ευρώπη υποδεικνύουν στην ιρανική πολιτική εξουσία ότι δεν ακολούθησε το παιχνίδι που της υποδείκνυε η ίδια η εξέλιξη της κοινωνίας που διαμορφωνόταν κάτω από την ηγεσία της. Οι κυρώσεις αποτελούν την τιμωρία για την ανεπάρκειά της.

Αν η τρέχουσα κρίση είναι πολιτική, αυτό οφείλεται όχι μόνο στο γεγονός ότι το κράτος παραμένει το κεντρικό *διακύβευμα* κάθε σημαντικού αγώνα, έστω και μόνο για να καταστραφεί, αλλά και, ειδικά, στο ότι στο Ιράν αποτελεί τον *τόπο* της ταξικής πάλης. Στην καλύτερη περίπτωση, το τρέχον *διακύβευμα*, εξαιτίας του οποίου κινητοποιείται ο πληθυσμός με διαταξικό τρόπο, θα ήταν να μην αποτελεί πλέον *διακύβευμα*.

Σε περίπτωση κατάρρευσης ή κρίσιμης αποδυνάμωσης της κεντρικής εξουσίας, ο μηχανισμός ασφάλειας – και ιδίως το Σώμα των Φρουρών της Ισλαμικής Επανάστασης – θα βρεθεί σε στρατηγικό σταυροδρόμι: η στάση που θα κρατήσει θα είναι καθοριστική για τη φύση της μετάβασης. Αυτή η κατάρρευση θα προσέφερε ακόμη την επιλογή μεταξύ διαφόρων σεναρίων: εσωτερικός κατακερματισμός, απόπειρα θεσμικής εναλλαγής ή μερική διατήρηση των οικονομικών και αστυνομοστρατιωτικών συμφερόντων του σε μια νέα πολιτική τάξη.

Αυτά τα τρία σενάρια μπορεί να είναι διαδοχικά ή αντιθετικά την ίδια στιγμή που συνυπάρχουν εν μέρει ως η κοινή δυναμική τους.

Σήμερα, και ακόμη περισσότερο μετά τις αμερικανο-ισραηλινές επιθέσεις και την εξόντωση του Χαμενέϊ, η αβεβαιότητα δεν αφορά πλέον την πιθανότητα μιας πολιτικής αλλαγής, αλλά τη μορφή που αυτή θα πάρει: είτε πρόκειται για μετάβαση που θα γίνει με διαπραγματεύσεις υπό εσωτερική και διεθνή πίεση είτε για βίαιη ρήξη που θα επιταχυνθεί από μια στρατιωτική σύγκρουση είτε για παρατεταμένη αστάθεια σε ένα πλαίσιο κυρώσεων, αυξημένων ευπαθειών στον τομέα της ασφάλειας και επίμονων εξωτερικών απειλών.

Σε κάθε περίπτωση, η τρέχουσα κρίση σηματοδοτεί το τέλος ενός κύκλου: αυτού ενός καθεστώτος που δεν καταφέρνει ούτε να κυβερνήσει, ούτε να μεταρρυθμιστεί, ούτε να προστατευθεί μακροπρόθεσμα.

Επίλογος

Η πιο «αισιόδοξη» προοπτική είναι ότι, με την πλέον φανερή πτώχευση του ιδεολογικού κόμματος, η εργατική τάξη θα αυτονομηθεί από τις μεσαίες τάξεις, των οποίων η τρέχουσα κατάσταση – τόσο εντός του Ιράν όσο και σε γεωπολιτικό επίπεδο – υπογραμμίζει την παρωχημένη φύση του σχεδίου τους και της ηγεμονίας τους επί της αντίστασης κατά του καθεστώτος. Αφενός, οι σποραδικές απεργίες και εργατικές ταραχές σηματοδοτούσαν ουσιαστικά τα όρια του ισχύοντος καθεστώτος, χωρίς όμως «σχέδιο» ή «προοπτική» πέραν εκείνων που τους παρείχε το ιδεολογικό κόμμα. Από την άλλη πλευρά, η εργατική τάξη παρείχε στην ιδεολογία των μεσαίων τάξεων ένα οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό υπόβαθρο που τις νομιμοποιούσε, υπό την προϋπόθεση ότι αυτή η τάξη διακρινόταν από τη μάζα των «περιθωριοποιημένων» και των «άτυπων». Η εργατική τάξη είχε ενταχθεί στο ιδεολογικό κόμμα και εντός των περισσότερων ή λιγότερο οργανωμένων αντιπολιτεύσεων στο εσωτερικό της χώρας ή στη *διασπορά*. Η χρεωκοπία αυτού του «κόμματος» επιβάλλει τώρα στην εργατική τάξη είτε να παραμείνει θεατής των τρεχόντων γεγονότων είτε να γίνει *προλεταριάτο*. Δηλαδή, να στραφεί ενάντια στην ίδια της την ύπαρξη μέσα και μέσω της κοινότητας με τους «περιθωριοποιημένους» και μέσω αγωνιστικών μέτρων που απορροφούν τις μεσαίες τάξεις, αντιστρέφοντας την ηγεμονία τους. Το προλεταριάτο δεν διαρρηγγύει τις σχέσεις του με τις μεσαίες τάξεις ούτε με τη μικροκαλλιεργητική τάξη, αλλά σηματοδοτεί πρακτικά την παρωχημένη φύση του «προγράμματός» και της πολιτικής ύπαρξής τους. Ο πόλεμος και οι συμπράξεις με την αμερικανική πολιτική, οι οποίες μπορούμε να υποθέσουμε ότι λαμβάνουν χώρα στο εσωτερικό της σημερινής κυρίαρχης τάξης, μοιράζουν ξανά την τράπουλα και υπογραμμίζουν αυτή την παρωχημένη συνθήκη· αλλά κανένας αγώνας με σημασία δεν μπορεί να διεξαχθεί, χωρίς να συμπεριλάβει αυτές τις μεσαίες τάξεις μέσω μέτρων που να αποκαλύπτουν την έλλειψη μέλλοντος και για αυτές.

Το προλεταριάτο δεν αποτελεί μια κοινωνικοοικονομική κατηγορία, αλλά ιστορική παραγωγή εντός μιας πρακτικής. Το προλεταριάτο είναι μια συγκεκριμένη σχέση, αντίθετη με τις υπάρχουσες συνθήκες και με την ίδια την κατάσταση της εργατικής τάξης. Είναι μια πρακτική, μια ιστορική στιγμή, συχνά φευγαλέα, ένα γεγονός, μια συγκυρία.

R.S.

14 Μαρτίου 2026